

تانیس

کانون آذربایجان شناسی
دانشگاه تبریز
۱۳۸۴

آذربایجان تانیس اوجاغی نین
توپلومسال، کولتورل، ادبی درگی سی
تبریز بیلیم یوردو

- ✓ «نادر الہی» ایله تانیسلیق
- ✓ خدایان ترکان باستان: «اوما»
- ✓ «زبان» به مثابه‌ی مولد و مولود جامعه
- ✓ آیا بشریت به سوی ایجاد یک «زبان واحد» پیش می‌رود؟
- ✓ دیله بیر فلسفی باخیش: «محمد رحمانی فر» ایله دانیشیقدا
- ✓ تولید فکر و اندیشه مرا کسانی مطالعه می‌کنند که به «زبان نوشتاری» من آموزش ندیده‌اند!!!

تانیس

ایمتیاز بیہ سی: آذربایجان تانیس اوجاگی
سوروملو مودور: احمد قربانی
باش یازار: مریم فقہی
صفحہ دوزنلہین: احمد قربانی

E-mail:

ato1384@yahoo.com

Web Adress:

Tanishdergisi.arzublog.com

09339419462

باشلیق لار

- ۱..... اؤن سؤز
- ۲..... بیر ایستیکان چای / اکبر رضاپور
- ۴..... شهر تانیسی؛ خوی / سعیده محمدزاده - مریم فقہی
- ۵..... آیا بشریت به سوی ایجاد یک زبان واحد پیش می رود؟ / پروفیسور محمد تقی زہتابی
- ۷..... تولید فکر و اندیشه مرا کسانى مطالعه می کنند که به زبان نوشتاری من.. / احمد قربانی
- ۹..... دیله بیر فلسفی باخیش؛ محمدزضا رحمانی فر ایله دانیشیقدا
- ۱۳..... توروکجه فیکیرلشمک / اکبر رضاپور
- ۱۴،۱۵..... اؤتن گون لریمیز
- ۱۷..... لزوم استقلال فکری و حرکتی دانشجو / حسین ادیبان
- ۱۹..... میتوس ایدئولوگیاسی / ائیواز طاها
- ۲۱..... شاعرلرین قافاسیندان نه کنچیر؟ / احمد قربانی
- ۲۳..... خدایان ترکان باستان؛ اوما / ترجمه ی مجید دلشاد
- ۲۴..... زبان به مثابه مولد و مولود جامعه / معین بدری
- ۲۶..... کیم دیر بو "نادر الهی" / سیروس حسین زلده
- ۲۷..... اوجاق تانیسی
- ۲۸..... شعرلر

اؤن سۆز

قونودا هامیمیز الیمیزدن گلدییی قدر چالیشمالیییق و گلّه جکده اؤزگه دلیلی نین بوتونلوکده دلیمیمیزین یئرینه کئچمه سی نین قارشسی سیندا دورمالیییق.

نئجه کی چوخلو دیرلی میراثیمیز گوز گوره- گوره الدن گئدیر و یاواش- یاواش کیملیمیمیزدن بیر ایز قالما یا جاقدیر.

بو درگی ده از دا اولسا توپلوموموزا گوره ده یازی لاریمیز اولاجاقدیر، درگییه سیغماسا دا بیر سیرا گئتل قونولاری سئچیب آچیقلا یا جاییق.

درگی ده چالیشان بوتون امکداهش لاریمیزدان و بیزی تک قویما یان دوست لاریمیزدان تشکور ائدیرم و ماراقلی اولان بوتون اؤیرنجی لردن بو سایه دا اولماسا دا گلن سایه لاردا دستک و یاردیم دیله بیریک.

سایه لاریملا؛ مریم فقهی

بو سایه داکی امکداهش لاریمیز:

اکبر رضاپور	حمید رثوفی نیا
سعیده محمدزاده	میر یاسین سیدحسینی
علیرضا میرزا زاده	
حسین ادیبان	
مجید دلشاد	
معین بدری	
سیروس حسین زاده	
داریوش علمی	
بلال پورنقی	

ایلگی یول لاریمیز:

SMS: 09339419462

E-mail: ato1384@yahoo.com

WEBLOG: WWW.tanishdergisi.arzublog.com

آدرس دفتر نشریه: دانشگاه تبریز، ساختمان مرکزی، طبقه دوم، محل کانون های فرهنگی، کانون آذربایجان شناسی

درگیمیزین آدینا باخیلیرسا چوخ دا اوزاغا گئتمه مه لیبیک، بو درگی ده تک ایسته ییمیز اؤیرنجی لری دئیلمه یین و یوخ- اولماغا ساری گئدن آذربایجانیمیزین ادبیات، کولتور، فولکلور، تاریخ، چالغی (موسیقی) و... ایله تانیس ائدمکدیر.

تبریز بیلیم یوردو اؤزل و اؤنملی دوروما بییه اولدوغونا گوره فرهنگ، ایجتیماعی، سیاسی و... اولای لاردا ائتگیلی و دانیلماز رول اویناییر. و بو اساسدا اؤیرنجی لرین بو ساحه لرده چالیشماق لاری اوچون آذربایجان تانیتم اوجاغی یارانمیشدیر. بیز آذربایجانلی و تورک اؤیرنجی لرین، اؤز کولتور، مدنیت، تاریخ، ادبیات، چالغی، توپلوموموزو تانیتمیرماقدا اؤنملی گوره ویمیز واردیر و بیزلرین بو گوره وی یئرینه گئیرمک اوچون، بیلیم یوردو چرچیوه سینده، اوجاق و درگی ان یاخین ایلگی یولوموز دور.

اوجاغین اساس نامه سینده اؤنجه دن پیلانلانیدیگی کیمی (۱۳۹۱-۹۲) - ینجی ایلینده کی مرکزی شورانین ایسته یی و چالیشمالاری سونوندا تانیس درگیسی نین یاین موجویزی آلیندی.

ایلک سایه دا زامان آزیغی ندنی ایله درگی ده قوروپ چالیشمالاری اولمادی، آنجاق گلن سایه لاردا، ایش قورویبارلی اولوشوب و ماراقلی اؤیرنجی لرین درگی ده پای لاری اولاجاقدیر.

درگی نین اؤنملی هدف لریندن دیل، کولتور، ... ایله ایلگی لی داها آرتیق بیلگی لر وئر مکدیر و بو نکته یه ایشاره ائتمه لی یم کی دلیمیمیز کولتوروموزون بیر پارچاسی دیر و اؤز دلیمیمزده یازیب- اوخوماق کولتوروموزو قوروماقدا ان چوخ اؤنمی داشییر و بو

TANIŞ تانیس
۱- ینجی ایل ؛ ۱- ینجی سایه

آذربایجان تانیتم اوجاغی

بیر ایستیکان چای

«بیر چای ایچیب گئدرسن!» یولداشیمین آناسی دئدی. سۆز دئدیگجه دئییردیم بس هاوایا بیر شئی دولور.

هاوا دالغالانیردی، خوشا گلیم بیر دالغا اوز- گۆزومه ووروردو. «ساغ اول، انشالله قاییدار، اۆزو ایله گلهریک» دئدیم.

کوجه نین آغزیندا یدیق. دؤندو آدیملادی قاپیلارینا ساری. «اۆزوده گئتدی اوزاغا، تک قالدیق» دئدی.

سون- بئشیک دیر یولداشیم. «اولسون، ایشالله تئزلیکله درسین قورتاریب گلر» دئدیم.

دایاندی بیرده اوزومه باخدی؛ آغ گوللو چادراسی وار ایدی:

- سن ده یامان بو دؤوره لره فیرلانمیشان ها!؟

یئنه دالغا؛ سۆزدن ...، باخیشدان ...؛ دئدیم: نه دئییه بیلردیم؟! گوجوم چاتمازدی او دالغایا. ائله بیل من ده اۆز

اوغلو یام. آما گوجوم یوخ ایدی اونو اۆز آنام بیلیم. یالاندان نه دئییم؟! قدیمکی لر بیر آیری جور ایدیلر.

- ائوده آدم وار، تک دئییلیم، بیر چای ایچیب گئدرسن!؟

بیلیردی تعارف گۆتورمه رم. بیلیردیم ائوه گئچمه سم ناراحت اولاجاق. گئدیپ ایچردیم ...

- «ساغ اول مزاحم اولمورام» دئدیم.

پوزغونلوغو گۆزلرینده گۆر وشوردو. کتابیمی الهه قویموشدو، گۆتوردو توتدو منه ساری:

- بونو ایسته میشدین دا؟

- هن، اۆزودور.

کیتابی آلدیم. دؤنوب دوزلندیم یولا. قارانلیق کوچده، اوزاقلاشدیقجا فیکیره جوموردوم.

آرخامجا قاپی ایشگیلنمه سسی ائشیتمه دیم. ساغوللاشاندا باخیشی گیلئیلی ایدی.

بیلمه دیم چای ایچمه دیمه گۆره ایدی یوخسا دویموشدو کی یولداشیملا آرامیز سویویوب.

آنادیر دا... ارک ائدیر، اومور؛ گیلئله نیر. اۆز- اۆزومه دئدیم:

بیزده بیر شئی وارکی اومور؛ نه فرق ائدیر نه اوسته سویوموشوق!؟ ...

قاییدیب چایی ایچمه لی یم ...

اکبر رضا پور - دانساو

TANIŞ تانیش

۱- ینجی ایل؛ ۱- ینجی سای

شهریار لا بیر لیکده اؤزگه لشمه دن اؤز لشمه یه دوغرو

باشقا بیر بؤلومده؛ ایلک اؤنجه حیدربابایا سلام شعرینی آراشدیرماقلا شهریارین اؤزونه دؤنمه سیننی اورتایا چکیب و آردیجا سهندیه شعرینین آراشدیرماسی و سونرا بو ایکی شعرین توتوشدورماسینا چالیشیب.

دؤردونجو بؤلومده «شهریارین شعرینده اؤن گؤرنلیک» قونوسونا توخونوب و سونرا بئشینجی بؤلومده ماراقلی بیر موضوعا اشاره ائدیبدیر. «مودئرن لشمه یوخسا یئنی لشمه» آد وئرلن بو بؤلومده شهریار و اونون یارادیجیلیغیندا سنت، مودئرنیته و پوست مودئرنیزمه و آردیجا ادبیاتیمیزدا یئنی لشمه سوره جی و شهریارین بو سورجده اوینادیغی رولو آچیقلایبیدیر. بو کیتاب «اویدورمالار» آدلی آلتینجی بؤلومدن سونرا گلن «قاینقلار» و «سؤزلوک» ایله بیتیر.

آذربایجانین کؤرکملی بازار و آراشدیرجی سی «محمد رحمانی فر»-ین «شهریار لا بیر لیکده اؤزگه لشمه دن اؤز لشمه یه دوغرو» آدلی کیتابی «اوستاد شهریارین شعرلرینین هرمنوتیک آراشدیرماسی» آچیقلاماسی ایله ایشیق اوزو گؤردو.

رقعی اؤلچوده، ۲۵۴ صفحه و ۶ بؤلومدن اولوشان بو کیتاب؛ محمد رحمانی فرین ۱۱ ایلدن چوخ مطالعه و آراشدیرمالاری نین سونوجودور. بو کیتابدا اؤن سوزدن سونرا «شهریارین یاشام دؤورونه بیر قیسا باخیش» آدلی بیرینجی بؤلومده؛ شهریارین یاشامیندان عمومی بیلگی لر وئرندن سونرا، شهریارین حیات بویو دینی و سیاسی دوشونجه لرینه توخونولوبدور.

کیتابین ایکنجی بؤلومونون آدی «شهریارین آجی سی» دیر. بو بؤلومده ایلک اؤنجه هایدگترین فلسفه سینه دایاناراق، شهریارین ان بویوک آجی سی

یعنی وطن سیزلیک آجی سینا و اونون دیلی نین یاساق اولماسینا اشاره اولونوبدور. سونرا بیر نئچه اؤرنک گتیرمکله شهریارین شعرینده صمیمیت و آردیجا آیریلیق و آیری-سئچگی لیک آجی سینا اشاره اولونوب.

«حیدربابا داغی نین اته ییندن، سهندیه زیروه سینه قدر یوکسه لیش» آدلی

اوستاد شهریارین یارادیجیلیغیندا اولان بو تحقیقی اثرین حاضر لانیب و چاپ اولماسینی بوتون آذربایجان ادبیاتی ساحه سینده چالیشانلارا و عموم خالقیمیزا تبریک دئییریک.

تانیس درگی سی

نوشته ای از دکتر صادق زیباکلام به مناسبت مرگ نلسون ماندلا

پس از پیروزی و به قدرت رسیدن در تصمیمی بی نظیر که دنیا را شگفت زده کرد، همه عوامل سرکوب رژیم قبلی را بخشید. او نه تنها همه شکنجه گران، بازجویان، زندانبانان، مامورین امنیتی، نیروهای ضد شورش و شبه نظامی که بارها سیاه پوستان و مبارزین را به گلوله بسته و از بین برده بودند، بلکه رهبران و مسئولین حکومت سفیدپوست نژادپرست و در یک کلام همه عوامل رژیم پیشین را بخشید. او حتی دادستانی را که برای وی تقاضای اعدام کرده و او را ۲۷ سال در زندان نگه داشته بود را بخشید و به عنوان رهبر انقلاب او را به ناهار دعوت

قرن بیستم، انقلاب های زیادی به خود دید اما از میان همه آنها نام یک انقلابی آفریقایی به نام «نلسون ماندلا» استشنا شد. مستثنی شدن ماندلا نه به واسطه ۲۷ سال زندانی شدنش، که بسیاری از انقلابیون دیگر هم سالها در زندان بودند؛ نه به واسطه اهداف والا و بشر دوستانه اش، که بسیاری از انقلابیون دیگر هم اهداف آرمان گرایانهی والایی دارند؛ نه به واسطه عزم راسخش در جهت مبارزه علیه ظلم و بی عدالتی، که انقلابیون دیگر هم در مبارزه ثابت قدم هستند؛ حتی نه به واسطه پایبندی اش به اهدافی که برای آنها انقلاب کرده بود، که بسیاری

کرد. اصرار او بر عفو و ایجاد جامعه ای جدید بر اساس صلح، دوستی و عدالت به جای انتقام گیری و مجازات دیگران، دنیا را مهیوت و این انقلابی را بدل به یک اسطوره نمود.

دیگر از انقلابیون هم بعد از پیروزی به اهداف و آرمان هایی که برای آنها انقلاب کرده بودند وفادار ماندند. نه! ارزش و جایگاه «نلسون ماندلا» به واسطه یک خصوصیت دیگر بود. خصوصیتی که در هیچ انقلابی دیگر هم دیده نشد: «عفو و بخشش مخالفین بعد از پیروزی». «نلسون ماندلا»

«روحش شاد»

TANIŞ

تانیس

۱ - پنجه ایل؛ ۱ - پنجه سای

«خاتین» سوزو ان اسکی تورک دیللی سوزجوک لردن دیر و «یوکسک مقامی اولان خانیم» آنلامیندا دیر و اسکی چاغ لاردا خان قیزلاری و قادینلاری نین نسبی ایمیش.

بویوزلو بوج (تبریزی شمس بیناسی)

شهرین اورتاسیندان (مرکزیندن) ۳ کیلومتری آراسی اولان ایمام زادا محله سینده یئرلشیبدیر. آراشدیرمالارا گوره شاه ایسماعیل صفوی بیر گونلوک اووچولوغون سونوندا بو تیکیتی نین دوزلتمه دستورون وئرمیشدیر. تیکیتی اولانمیش قوچلارین بویوزلاری ایله کرییجندن دوزلیبدیر. بونا گوره ده «بویوزلو بوج» آدلاندیریلیبدیر کی اونا «شمس تبریزی میناره سی» ده دئییلیر و بئله آدلانمین ندنی، شمس تبریزی نین خویا گلدیکن بیر آز سونرا وفات ائتمه سی و بو میناره نین یانین دا باسدیریلما سی دیر. بو تیکیتی اوچ میناره دن عیبارت ایمیش کی زامان سوره سینده ایکی میناره سی اوچوب (تخریب اولوب) و ایندی تکجه بیر میناره سی قالیبدیر.

خویون قدیم بازاری

بو بازار خویون دوغوسوندا یئرلشیبدیر. اونون دوزلتمه تاریخی صفویه دؤورونه قاییدیر. بیر طرفی «داش قاپی» یا یئتیریر. «بازار» و «داش قاپی» خویون اسکی حصارینا قالمیشدیر. قدیمدن ایچمه لی سویون کوره سی (آرخی) بازارین اورتاسیندان کنجیر. شهرین ان قدیم فاضیلابی بازارین و اونون اطراف محله لری نین فاضیلابی دیر. بازارین راستالاری بونلاردان عبارت دیرلر: میسگر بازاری، بؤرک چو بازاری، زرگر بازاری، خرسی بازار، فرش چی بازاری و... بو بازاردا هر راستانین اؤزونه گوره اؤزل صنعتی واردیر. بازارین باتی سیندا «خان کاروان سارا» سی یئرلشیب کی «طالیقانی» خیواوینا آچیلیر. بو کاروان سارانین سگگیز بوجاقلی حیطی و حیطین اورتاسیندا بؤیوک بیر حووض واردیر.

قوتور کورپوسو

بو کورپو قوتور چایی نین اوستونده دوزه لیبدیر و اوزونلوغو (بویو) ۴۵۰ متر دیر. ایران- آروپا ترانزیتی یوللاری بو کورپونون اوستوندن کنجیر. بو کورپو و اونون گؤزل گورکمی چوخ انسان لاری خویا چکیب گتیریر.

خوی شهری باتی آذربایجاندا اورین داغی نین اته بینده یئرله شیبدیر. قوزئی دن ماکی ایله چالدران، گونئی دن سالماس، دوغودان مرند و باتی دن ترکیه نین وان شهری ایله قونشودور. ۹۶۰ متر اورمو گولوندن آشاغی دادیر (آلچاق دیر). بو شهر چوخوردا اولدوغو اوچون «خوی» آدلانیبدیر. ائل آراسیندا «خوی، چوخوردور» مثلی، بو ادعانین میصدافی دیر. خوی شهرینین ۳۰۰۰ ایل تاریخی قیدمتی واردیر و «ایپک یولو» اوستونده اولماسی، کنچمیشده بو شهره اؤنملی تیجاری شهرت وئرمیشدیر.

خوی تجارت باخیمیندان

کنچمیشده خوی دا پامبیغین اکیلمه سی، نساجی صنعتی نی بو شهره گتیرمیش دیر. زامان سوره جینده پامبیق اؤز یئرینی گونه باخانا وئرمیشدیر و حال حاضریدا خویون «توخوم میندان» آذربایجانین توخوم مرکزی سایلیب و خویون تیجارتینده اؤنملی بیر رؤل اویناییر.

خویون پامبیق و توخوم ایله یاناشی بالی دا چوخ شهرت قازانیب دیر. خوی دا فرش، جنجیم، گلیم، حصیر و سبد توخوماق دا صنعتین آیری بؤلوم لریندن سایلیب. خوی شهری مالدارلیغین گلیشمه سی سونوجوندا اقتصاد باخیمیندان اؤز آياغی اوستونده دوران بیر شهر دیر و بو آرادا باشقا شهرلره ده مال دارلیقدا یاردیم ائدیر.

خویون تاریخی اثرلری

خویون تاریخی اثرلریندن، موطلیب خان مچیدی، بلدییه (شهرداری) تیکیتی سی، سورپ سرگیز کیلیساسی، ماللاحسن مچیدی، کبیری ائوی، خاتین کورپوسو، بویوزلو بوج و خویون بازاریندان آد آپارماق اولار کی بیر سیراسین آز دا اولسا تانیتدیراجیق.

خاتین کورپوسو

قوتور چایی نین اوستونده قوم و اهنگ (آهک) ایله دوزلمیش بو کورپونون ۷ گؤزو (دهانه سی) واردیر. بو ۷ گؤزون آراسیندا ۷ بزک اوچون طاغی (طاق) واردیر. کنچمیشده عثمانلی کاروان لاری بو کورپودن کنچرمیشلر.

در کشورهای کثیرالمله‌ای که تنها یک قوم اقتدار سیاسی و اقتصادی را در اختیار دارد، چنین نظریه‌ای از سوی هیئت حاکمه تبلیغ می‌شود که گویا روند عمومی تاریخ به سوی پیوند و اتحاد ملل گوناگون و به تبع آن تبدیل زبان‌های مختلف به یک زبان واحد پیش می‌رود.

نظریه مزبور نظریه ایست سخت ارتجاعی و متناقض با پروسه ترقی و تکامل جوامع، که برای توجیه سیاست‌های شوونیستی هیأت‌های حاکمه و درست و ضروری جلوه دادن این سیاستها، ساخته و پرداخته شده‌است. این اندیشه در غالب کشورهای کثیرالمله‌ای که تنها یک عنصر قومی حاکمیت را در دست دارد، کم و بیش انتشار یافته و از سوی هیأت‌های حاکمه مورد حمایت قرار می‌گیرد.

این نظریه حتی در اتحاد جماهیر شوروی سابق از سوی استالین در کتاب وی که مربوط به زبانشناسی بود، مطرح گردید.

استالین در کتاب تقریباً کم حجم خود به نام «مسائل زبانشناسی» مدعی بود که ملت‌های اتحاد شوروی در آینده به یک ملت واحد، ملتی با زبان واحد تبدیل خواهند شد و آنان گویا با میل و رضای خویش تن به این کار خواهند داد.

در طول تاریخ بشر هرگز مشاهده نشده‌است که ملتی به خاطر پیوند ملتها در قالب ملت و زبانی واحد، از زبان و ملیت خود چشم پوشیده باشد. تاریخ چنین پدیده‌ای را نشان نمی‌دهد. لیکن تاریخ بشر با ده‌ها گواه، روند پیدایش و انقراض ملت‌ها و زبان‌های ملی را به شکل ویژه‌ی خود و به شیوه‌ای کاملاً متفاوت نشان می‌دهد. این شیوه و اصول در طول تاریخ بشر تداوم داشته و دارد.

تاریخ بشر نشان می‌دهد که هر کدام از اجتماعات بشری که در نتیجه وجود بستر مناسب و شرایط مقتضی، در نواحی گوناگون جهان پدید آمده‌اند، دارای زبان ویژه خود بوده‌اند. برخی از این اجتماعات در بدو پیدایش منقرض شده‌اند، لیکن برخی دیگر با گذشت اعصار متمدنی و افزایش جمعیت، در جهات گوناگون انتشار یافته و زبانشان با جدا گشتن آنان از هم، در نتیجه شرایط اقلیمی و عدم ارتباط و پیوند با یکدیگر در طول هزاره‌ها متحول شده و به ملت‌هایی با زبان‌هایی گوناگون ولی با منشأ قومی و زبانی واحد تبدیل شده‌اند. جامعه کنونی بشر از اجتماعات انسانی متعددی که به لحاظ قومی و زبانی از چند منشأ واحد پدید

آمده‌اند، تشکیل یافته‌است.

دانش زبانشناسی معاصر، ملت‌های آسیای مرکزی و غربی، اروپا، آفریقا و آمریکا را بر حسب منشأ زبانها به سه دسته اساسی تقسیم نموده‌است.

(۱) اقوام هند و اروپایی

(۲) اقوام سامی زبان

(۳) اقوام اورال آلتایک التصاقی زبان

اولین توده اقوام هند و اروپایی از حوالی اسکاندیناوی کنونی به طرف جنوب مهاجرت کرده، شاخه‌ای از آنان به سوی غرب (اروپا) و شاخه‌ای دیگر به طرف هند و ایران سرازیر و در نواحی مختلف ساکن شده‌اند و از این اجتماع‌های اولیه، ده‌ها ملت هند و اروپایی زبان کنونی پدید آمده‌اند. گرچه امروز زبان این ملتها متفاوت از یکدیگر است، لیکن همه‌ی این زبان‌ها دارای ریشه‌ای واحد هستند. خود این گروه زبانی نیز دارای شاخه‌های به خصوصی است. به عنوان مثال می‌توان به شاخه اسلاوی اشاره کرد که مردم اوکراین، بیلوروس، لهستان، چک و اسلواکی، برخی از اقوام یوگسلاوی و روسها به این شاخه منسوب هستند و زبان این ملتها تا اندازه‌ای به یکدیگر نزدیک است. در میان این شاخه‌ها همچنین به شاخه‌ی ایرانی نیز اشاره کرد که زبان ملت‌های فارس، کرد، بلوچ، پشتو، سند، پنجاب و تاجیک را شامل می‌شود. انشعاب توده اولیه اقوام هند و اروپایی، مربوط به روزگاری بسیار کهن در ادوار پیش از تاریخ است. لیکن انشعاب شاخه‌هایی چون ایرانی و اسلاوی به زبان‌های مختلف مربوط به اعصار متأخرتر است.

نخستین اجتماع اقوامی که در زبانشناسی معاصر سامی نامیده می‌شود نیز از عربستان و یمن کنونی در جهات گوناگون انتشار یافته و از این اجتماع اولیه، به مرور زمان اقوام عرب، کلدانی، آشوری، یهودی و ... به وجود آمده‌اند که زبان همه آنان دارای ریشه‌ی واحدی است.

دسته سوم اقوام التصاقی زبان اورال آلتایک هستند. این دسته شامل اقوام فنلاندی، ترک، مغول، مجار، باسک و ... است. هسته‌ی اولیه این اقوام در آسیای میانه به وجود آمده و به مرور زمان با افزایش جمعیت تا آنجا که بر عالم علم دانسته است، از

حدود ۶-۷ هزار سال پیش به دنبال آب و هوا و اراضی مناسب به اطراف مهاجرت نموده و با گسسته شدن ارتباط میانشان به ملت‌های مختلف تبدیل و به شاخه‌های گوناگون انشعاب یافته است.

بنابراین اجتماعات اولیه بشری که در نواحی مختلف جهان به وجود آمده‌اند، به مرور زمان در نتیجه افزایش و انتشار که خود معلول عوامل و شرایط متعدد بوده، ملت‌های کنونی جهان را با زبان‌های ملی خاص خویش به وجود آورده‌اند. آیا در این پروسه طولانی پیدایش ملت‌ها و زبان‌های ملی، اقوامی وجود داشته‌اند که به هر دلیل و علتی به همراه زبان خود منقرض گشته و یا در میان اقوام دیگر مستحیل شده‌اند؟

نگاهی اجمالی به تاریخ عمومی بشر نشان می‌دهد که برخی اقوام به دلایل گوناگونی چون جبر، فشار، کشتار و عوامل دینی به همراه زبان خویش در میان اقوام دیگر مستحیل شده و از میان رفته‌اند. زبان برخی اقوام نیز تحت تأثیر عوامل دینی تغییر یافته و در زمره‌ی گروه‌های زبانی دیگر قرار گرفته است. از میان اقوامی که به همراه زبان خود در نتیجه جبر و فشار میان قوم حاکم مستحیل گشته و منقرض شده‌اند می‌توان به سومریان اشاره نمود. آنان میان اقوام سامی که به تدریج حائز اکثریت شده و حکومت را به دست گرفتند، مستحیل شدند و زبانشان نیز در زمره زبان‌های خاموش درآمدند.

از میان ملت‌ها و زبان‌هایی که در نتیجه عوامل دینی مستحیل گشته‌اند، می‌توان به بلغارها و خزرها اشاره کرد که قوم نخست پس از پذیرفتن آیین مسیحیت و زندگی در میان اسلاوها به عنوان هم مسلکان خویش، زبان ترکی خود را رها نموده، اسلاو زبان شدند. زبان ترکان خزر نیز در نتیجه پذیرش آیین یهود تغییر یافت.

در تاریخ نمونه‌های دیگری نیز از اقوامی که زبان و ملیت آنان تغییر یافته، وجود دارد. علاوه بر این شمار اقوامی نیز که از توده اصلی خود جدا شده و در نتیجه زندگی میان یک قوم بزرگتر حاکم، به تدریج مستحیل شده‌اند، کم نبوده است. لیکن در هیچ یک

از این موارد برغم آنچه که نظریه شونویستی مذکور ادعا می‌کند، خواست و رضای درونی، در جهت ایجاد ملت و زبانی واحد، وجود نداشته است. هیچ ملتی با خواست و رغبت درونی به انقراض ملیت و زبان خود نشده است.

در ارتباط با مسئله ملیت و زبان توضیح نکته‌ای نیز ضروری می‌نماید و آن موضوع تأثیرات متقابل زبانها در یکدیگر و وام‌گیری واژگان و قواعد

گرامری یک زبان توسط زبانی دیگر است. ملت‌های دارای زبان و مذهب واحد که قرن‌ها در جوار یکدیگر زیسته‌اند در نتیجه زندگی و آیین مشترک، برخی کلمات و حتی قواعد دستوری را از یکدیگر به وام گرفته‌اند. این امری طبیعی بوده و یکی از نشانه‌های زنده و فعال بودن هر زبانی است. به همین دلیل نیز وجود واژگانی از زبان ملت‌های همجوار در زبان هر ملتی، امری طبیعی و عادی است و تلاش برای هر گونه بهره‌برداری سیاسی از آن چیزی جز غرض ورزی و تمایلات شونویستی نیست. همجواری اقوام فارس و ترک، از ۸-۹ قرن پیش از میلاد آغاز شده است. به علاوه در زمان انوشیروان دسته‌های کوچک فارس به اراضی آذربایجان شمالی و جنوبی کنونی کوچانده شده‌اند. در نتیجه همجواری و زندگی مشترک اهالی آذربایجان با اقوام فارس و دسته‌های کوچک مزبور، که زبانشان با فارسی قرابت دارد، طبیعتاً برخی کلمات و شاید برخی تعابیر و قواعد کوچک زبان فارسی نیز وارد زبان ترکی آذربایجانی شده و امروز همچون کلمات متعلق به خود این ملت به کار می‌رود.

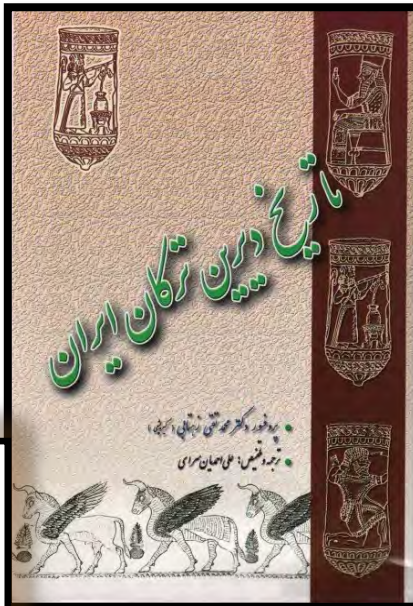
سید احمد کسروی و شاگردان و نسخه بدلهای او با تعصب شونویستی و شیوه‌های غیر علمی خود در صدد بهره برداری از این امر کاملاً عادی و طبیعی برآمده و بر اساس همین کلمات معدود فارسی و تاتی با اصرار در صدد اثبات آنند که این کلمات گویا از بقایای «زبان آذری» یعنی زبان قدیم آذربایجان هستند و اهالی این ناحیه پس از استقرار ترکان در این خطه که به زعم آنها با حمله مغول در قرن چهارده میلادی صورت گرفته، به تدریج ترک زبان شده‌اند. لیکن واژگان مزبور در زبان آنان باقی مانده است. اینان دسته‌های کوچک فارس را که انوشیروان در این منطقه مستقر ساخته، به عنوان بقایای آذریان باستان قلمداد نموده و به بازآموزی و شرح قواعد زبان آنان می‌پردازند. گویا که به اصطلاح زبان اصلی آذربایجان قدیم را کشف کرده‌اند.

این محققان (!) صدها کلمه، تعبیر و برخی قواعد دستوری زبان ترکی آذربایجانی را که در زبان فارسی به کار می‌رود، نادیده می‌گیرند. در زبان

معاصر عربی به خصوص زبان محاوره‌ای آن، شمار واژگان ترکی اندک نیست. در زبان روسی معاصر نیز صدها کلمه اصیل و دخیل ترکی همچون تاواریش، کبیتکا و ... وجود دارد که نتیجه و محصول همجواری این ملت‌ها در طول اعصار است. آیا تنها به صرف وجود اینگونه کلمات در زبان‌های مزبور طرح این ادعا که قلمرویی که که اعراب و روسها اکنون در آن سکونت دارند، در قدیم‌الایام متعلق به ترکان بوده و یا اعراب و روسها در دوران قدیم ترک بوده‌اند؛ سخنی مضحک و احمقانه نیست؟

منبع:

برگرفته از کتاب «تاریخ دیرین ترکان ایران» نوشته پروفیسور محمد تقی زهتابی، ترجمه علی احمدیان سرای

و ادبیات نوشتاری) خود را متناسب با شرایط و نیاز مخاطب انتخاب کرده باشد. برای مثال در کشور کثیرالمذاهب ایران، اقوام و ملت‌های مختلفی با زبان‌ها و فرهنگ‌های گوناگون زندگی می‌کنند. این در حالی است که فضای مطبوعاتی کشور (مخصوصاً نشریات سراسری) عموماً حول یک زبان و فرهنگ اداره می‌شود و شرایط فرهنگی و نیاز مطبوعاتی دیگر ملت‌ها (به اعتقاد بعضی‌ها، دیگر اقوام) مورد توجه قرار نمی‌گیرد. مصداق بارز این سخن، اندک بودن تعداد نشریات محلی است که مطالب و محتویات خود را متناسب با زبان و فرهنگ عمومی (غالب) حوزه‌ی انتشار خود تنظیم کرده باشند. در ایران تعداد این چنین نشریاتی شاید به تعداد انگشتان دست هم نرسد. برای مثال تعداد نشریات ترکی که در مناطق ترک نشین ایران و مخصوصاً آذربایجان فعالیت دارند بیش از ۳ یا ۴ مورد نیستند. البته این نشریات هم مشکلات و مسائل خاص خود را دارند در کل با محدودیت‌های زیادی در انتشار مطالب خود رو به رو هستند. این محدودیت‌ها از مسائل مالی و مدیریتی نشریات گرفته تا حوزه نفوذ و زمینه موضوعی مطالب نشریه را شامل می‌شود. به همین دلیل مخاطب آذربایجانی این نشریات با فضای غالب و دور از انتظار محتوای نشریه احساس بیگانگی خواهد کرد و تأثیرپذیری او از این چنین مطبوعاتی به حداقل خواهد رسید. به بیانی دیگر این چنین مطبوعاتی در رسیدن به هدف خود و نیز در همراه کردن مخاطبان خود شکست خورده و تدریجاً غیر فعال خواهند شد.

از زاویه‌ای دیگر هم می‌توان به قضیه نگریست و آن، مسائل و مشکلاتی است که یک روزنامه‌نگار آذربایجانی با توجه به محدودیت‌های مذکور با آنها رو به رو است. به نظر می‌رسد مهمترین مسئله‌ای که یک روزنامه‌نگار آذربایجانی با آن رو به رو باشد، همین بیگانگی و شکافی است که میان مخاطب و ابزار ارتباطی خود دارد. مسئله دیگر عدم جدیتی است که در ایجاد، چاپ و انتشار نشریه‌ای درخور و مناسب برای شهروند آذربایجانی وجود دارد. در این میان خواندن پاسخ برخی سؤالات از زبان یک روزنامه‌نگار حرفه‌ای (آذربایجانی) راه گشا خواهد بود.

مرتضی مجدفر متولد ۱۳۴۲ تبریز، دانش‌آموخته‌ی کارشناسی ارشد مهندسی صنایع می‌باشد قریب ۳۲ سال کار مطبوعاتی کرده و تاکنون ۳۲ کتاب به زبانهای تورکی و فارسی به چاپ رسانیده است. او کار مطبوعاتی را از سن ۱۵ سالگی با انتشار مطالبی در برخی روزنامه‌های تبریز به صورت رسمی آغاز کرده‌است. او در فاصله سالهای ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۰ با بسیاری از نشریات ترکی از جمله *یولداش*، *آزادلیق*، *گونش*، *اولکر*، *کوراوغلو*، *ده قورقود*، *انقلاب یولوندا*، *یئنی یول* و ... همکاری داشته و مطالبی را در همه آنها به چاپ رسانده است.

بی شک موقع رفت و آمد و گشت و گذار در شهر، نظرتان به کیوسک‌های مطبوعاتی و عده‌ای که تیرهای مطبوعات را از نظر می‌گذرانند؛ جلب شده باشد و یا حتی شاهد بحث و گفت و گوی افراد درباره‌ی تیر خاصی سر میز مطبوعاتی همین کیوسک‌ها بوده‌اید. این که دیدن این چنین صحنه‌ها و شنیدن گفت و گوی شهروندان سر همین میز مطبوعاتی، بهانه‌ی خوبی برای نگارش چنین مطلبی هست یا نه؟ نمی‌دانم؛ اما می‌تواند انگیزه‌ای برای تفکر بر سر موضوع رسانه و مطبوعات باشد.

مطبوعات

تا به این روز عوامل زیادی دست به دست هم داده و موجبات پیشرفت بشریت را فراهم نموده‌است. اما آنچه که مسلم است پیدایش خط و کتابت و به دنبال آن پیدایش صنعت چاپ نقش ویژه‌ای در پیشرفت علوم داشته‌است. آدمی با ثبت ایده‌ها و افکار خود توانست اولاً آنها را با هم‌نوعان خود به اشتراک گذاشته و تأثیرگذار باشد و ثانیاً افکار و اندیشه‌های خود را به نسل‌های بعدی انتقال دهد. در این راستا پیدایش فرمالیته شدن علوم و فنونی همچون ژورنالسم (روزنامه‌نگاری) توانست بشریت را در طی این مسیر شتاب دهد.

رسانه‌ها و به خصوص مطبوعات (روزنامه و مجله) کارکردهای مختلفی دارند. کارکرد عمده مطبوعات اطلاع‌رسانی (خبررسانی) است. نگاهی کوتاه به تاریخ مطبوعات نشان می‌دهد که، زمانی بشر اخبار و رویدادهای پیرامون خود را صرفاً به وسیله روزنامه دریافت می‌کرده (و یا انتشار می‌داده است). جریان‌های مختلف فکری برای انتشار افکار و عقاید خود نیاز به نشریه داشتند. درست است که پیدایش وسایل ارتباط جمعی از جمله رادیو و تلویزیون و بعدها تلفن همراه می‌توانست امر اطلاع‌رسانی را به جا بیاورد. با این وجود مطبوعات (روزنامه‌ها و مجلات) هنوز هم جایگاه خود را (هرچند با تغییر رویه) در امر اطلاع‌رسانی و تحلیل اخبار و رویدادهای محیط پیرامون حفظ کرده‌است. می‌توان گفت در دنیای کنونی داشتن درکی واقعی از آنچه در جامعه مخاطبان جریان دارد، یکی از ملزومات فعالیت ژورنالیستی به شمار می‌آید؛ با توجه به تکثر فرهنگی و نیازهای منحصر به فرد اقشار مختلف جامعه‌مان، لازمه داشتن چنین درک واقعی شناخت کامل جامعه و توجه به نیازهای مطبوعاتی مخاطبان و نیز به کار بردن ابزار مناسب برای تفهیم مطلب می‌باشد. عدم توجه به نیازها و شرایط فرهنگی موجود، باعث به وجود آمدن شکاف میان مطالب نشریه و نیاز مخاطب می‌شود. به همین دلیل تأثیرگذاری نشریه بر روی مخاطب به حداقل می‌رسد. البته تنها شناخت جامعه مخاطب کافی نخواهد بود بلکه یک روزنامه‌نگار علاوه بر آشنایی با نیاز مخاطب، باید درک متقابلی از آن داشته و ابزار (مثلاً زبان

سؤال اول: مهمترین مشکلات و تنگناهای روزنامه نگار آذربایجانی چیست؟

مشکلات فراوان است. به نظر من مهم ترین مشکل به این برمی گردد که تولید فکر و اندیشه مرا کسانی مطالعه خواهند کرد که به زبان نوشتاری من آموزش ندیده اند. وقتی جوان آذربایجانی تا پیش از ورود به دانشگاه صفحه ای مطلب به زبان مادری خود ندیده و من با او از طریق نوشته های حرف می زنم؛ اولین مشکل من رقم می خورد. لذا باید ضمن آنکه هویت

زبانی - نوشتاری خودم را حفظ می کنم، باید سعی کنم با همین جوان دانشجو (که اگر چه در کنکور با رتبه خوبی وارد دانشگاه شده ولی در زبان مادری خود بی سواد است) ارتباط برقرار کنم. این مشکل، ناشی از نادیده گرفته شدن یک حق مسلم است.

مشکل دوم روزنامه نگار آذربایجانی این است که نه تنها از این راه

نمی تواند امرار معاش کند، بلکه باید از جای دیگر دریاورد و در راه روزنامه نگاری و نگارش ترکی خرج کند. در عالم مطبوعات ترکی، مقوله ای به نام حقوق گرفتن و حق التالیف دریافت داشتن بیشتر شبیه به یک رویا است. مقوله انتشار کتاب های ترکی در ایران نیز چنین است.

سؤال دوم: بزرگترین مشکل یک نشریه ترکی - فارسی از دید شما چیست؟

این که مجبور است برای دریافت مجوز و ادامه انتشار، حتما ترکی - فارسی منتشر شود و اینکه ما نمی توانیم نشریه مستقل ترکی داشته باشیم، مشکل بسیار بزرگی است.

سؤال سوم: در مورد ضوابط ترکی نشریات سراسری و انتشار و یا تعطیلی آنها و یا از سرگیری دوباره آنها توضیح بدهید. در واقع چرا منتشر می شوند و چرا تعطیل می شوند؟

ببینید ضرورت انتشار ضوابط ترکی در نشریات سراسری، بیشتر

از آنکه توسط مدیران و صاحبان نشریات درک شود، صرفا با سماجت و پیگیری دو سه نفر علاقه مند پیش برده می شود و در واقع همان بحث همیشگی عشق و دیوانگی و این حرف هاست. مثلا یاشیل یاریاق حدود یک سال منتشر و سپس تعطیل شد. ولی در فاصله یاشیل یاریاق تا سهنت، کسی به روزنامه اطلاعات مراجعه و سماجت به خرج نداد و لذا در این روزنامه، نه تنها هیچ مطلب ترکی منتشر نشد، بلکه بیشترین مطالب ضد ترکی و جعلی بر علیه آذربایجانی ها نیز به چاپ رسید که بیشترین سهم آن در صفحه این

روزنامه بود. دلیل انتشار یول در کیهان و صفحات ترکی در همشهری نیز چنین بود.

در مورد تعطیلی این ضوابط هم باید گفت چون ضرورت انتشار آنها به درستی فهمیده نشده و بیشتر از آنکه انتشار این ضوابط قانونی و ملی برای بخشی از مردم کشورمان انگاشته شود، به پای سماجت و پیگیری یک نفر گذاشته شده، به راحتی شاهد تعطیل

شدن آنها نیز بوده ایم. البته گشت و گذار در محتوای این ضوابط و به دنبال عیب و ایرادهای آنچنانی گشتن و تحلیل محتوای آنها با تئوری توطئه توسط بعضی ها نیز در تعطیلی آنها بی اثر نبوده است. مدیران مسئول مطبوعات سراسری هم به مصداق «آغریماز باشا ساقیز سالمازلار» سری را که درد نمی کند، دستمال نمی بندند) به راحتی دستور به تعطیلی این ضوابط می دهند.

منابع:
 نشریه سراسری ترکی - فارسی دیلماج، اردیبهشت ماه سال 1386، شماره 32 (ویژه نامه مطبوعات)
 توضیح: بخش مصاحبه (سؤال و جواب) در این نوشته مستقیما از نشریه دیلماج اخذ شده است

دیلە بیر فلسفی باخیش

[محمد رحمانی فر ایله دانیشیدا]

تانیش: قیساجا اؤزونوزدن بیر بیوگرافی ایسته بیردیک.

من ۱۳۵۶- ینجی گونش ایلینده خوی شهرینده آنادان اولموشام. خوی دا دیپلوم آلدیقدان سونرا ۱۳۷۶-دا تبریز بیلیم یوردوندا اینگیلسجه دیل و ادبیات اوزرینده تحصیل آلمیشام و بو ۱۳۸۰ ایلیندهک داوام تاپیب. بو ایل لرده تبریز بیلیم یوردوندا اؤز آنا دیلمیزین اوغروندا چالیشان اؤیرنجی لرین بیرى ایدم. همین بو ایل لرده مختلیف اؤیرنجی سل درگی لرده امکداشلیق ائتمیشم. ائله بو ایل لرده «نگاهی نوین به تاریخ دیرین ترکان ایران» آدلی کیتایمی یازدیم و چاپ اولدو. بو کیتاب اوغور قازاندی و

یانسیدان بیر جومله دیر. فیلسوف لارین دیل حاققیندا جومله لرین نین لیستی نی چوخ اوزاتماق اولار. مودترن فیلسوف لارین دیلله باغلی دوشونجه لرینده قاباریق مسئله نه دیر؟ دیل نه دن بو قدر اؤنملی دیر؟

دندیسم کیمی اؤزلیکله ۲۰- ینجی یوز ایلیکده دیل، دیلچی لرین الیندن چیخیب و فیلسوف لارین الینه کئچیر. البته دیل قونوسوندا دوشونمک ساده جه ۲۰- ینجی یوز ایلیگیسن فیلسوف لاری نین وریندن اؤنمسنمه دی، دنمک دیل قونوسوندا

دوشونمک، ایلک چاخ لاردان باشلانمیشدیر. ان اسکی اثرلرده بیز بو قونویا راستلاشیریق. اؤرنه یین تورات دئییر کی ایلک باشلانغیچدا سؤزجوکدن باشقا بیر شئی یوخ ایدی. سؤزجوک ایسه تانری نین اؤزو ایدی. گوروروک کی اینسان لار ان آزی تورات دؤنمیندن بری دیلین نه اولدوغونا فیکیر وئریب و بو قونودا دوشونمه یه چالیشبیلار. سونرا یئنی دؤنم (Newtestment) ائنجیل ده بو سؤزه قول چکیر. بوردا عیسی تانری نین بیر سؤزجوو اولاراق بیزه تانیتدیریلیر. و گوروروک کی قرآن دا دقیقا بونا ایشاره اندیر و ((کلمة منی)) دئیهرک عیسی نی تانری نین بیر سؤزجوو اولاندیریر. بئله باخدیقدا بیز گوروروک اینسان لار ایلک چاغلاردان باشقا ساحه لره تای دیلین نه اولدوغو حاقدا دا دوشونمه یه چالیشیر. آنجاق بو دوشونجه لر فرقلی اولوبلار، اؤزلیکله مودترن دوشونجه لره چاتدیقدا بیز گوروروک کی دیله باشقا بیر باخیمدان باخماق ایسته ییبلر. بیز بونو "پول ریکور" دا، "ویتگنیشتاین" دا، "هایدگتر" ده، "قاستون باشلار" دا، "ژاک دریدا" دا و حتی "قادامتر" ده گوروروک کی بولار ۲۰- ینجی یوز ایلیکده دیل قونوسوندا داها آرتیق چالیشماغا جان آتیبیلار. بو دیلین نه قدر اؤنملی اولدوغونو بللندیریر. دیل اگر ساده جه بیر آراج اولسایدی (ایکی اینسانین آراسیندا) بلکه بو قدر اونا اؤنم وئرلمزدیر. مودترن فلسفه ده دیل بیزه هؤویت باغیشلایر، بیزیم دوشونجه میزه شکل وئریر (اولوشدورور)، وارلیغیمیزی قورویور و بولارین هامی سیندان اؤنملی بو کی بیزیم دوشونجه میزه ده دیلین اؤزونده اوز وئریر.

ایندی ۵- ینجی چاپی بازاردان قورتولوب. اوندان سونرا شهریارین یارادجیلیغی ایله باشیمی قاتمیشام. دنمک ۱۱ ایل چالیشانان سونرا «شهریارلا بیرلیکده اؤزگه لشمه دن اؤز لشمه یه دوغرو» کیتایمی یازدیم. بو آرادا اینگیلسجه دن فارسجا یا بیر نئچه کیتاب چئویرمیشم. داها چوخ یئندیسم اثرلردن، اینگیلسجه دن تورکجه یه چئویردیم قسیا حیکایه لردیرلر. تبریز فضا سیندا اوز وئرن قالین- قتییم فارسجا بیر روماننی تورکجه یه چئویرمیشم و شاید بو تنزلیکده ایشیق اوزو گوره.

تانیش: بیزیم تۆپلومدا « دیل، ارتباط وسیله سی دیر » دئییه، بیر یاغین فیکیر وار. بو مسئله یه فلسفی باخیمدان یاناشان لار نه دئییرلر؟

دیل بیر ارتباط و باغلانتی آراجی (وسیله سی) اولاراق دئییه دوشونلر داها چوخ دیله دیلچیلیک باخیمیندان باخیرلار و دیلچیلیک باخیمیندان، دیل بیزیم الیمیزده بیر آراج دیر کی اؤز دوشوندوک لریمیزی باشقاسینا دوشوندوره بیلک و بو تعریف دن فیلسوف لار ائشیکه چیخیرلار و بو تعریفی قبول انده بیلیرلر. دیله ساده بیر باخیش ایله باخاندا، دیل ایکی اینسانین آراسیندا باغلانتی نی ایره لیلشدیرن بیر آراج دیر. یعنی ایلگی ده اولان هر ایکی طرف اؤز ایستک لرینی دیله مطرح اندیرلر. آما مودترن فلسفه بئله دوشونمور. بوگون مودترن فلسفه ده دیل ساده جه بیر آراج اولدوغوندان اوزاقلاشیر و اؤزو ایله بیرلیکده باشقا بیر ایشلک لر داشیر.

تانیش: اؤزلیکله مودترن فلسفه ده بیر چوخ فیلسوف لار «اینسان ساده جه دیل ایله دونیانی و باشقا سؤزله بوتون وارلیغی تانیبار» دئییرلر. مارتین هایدگترین « دیل، وارلیغین ائوی دیر » جومله سی ده بو دوشونجه نی آز- چوخ فرقله

تانیش: دیل ایله دوشونجه ایلیشگی سی حاققیندا بیر چوخ دوشونلر فیکیر بیلدیرمیشلر. ایکسی نین ده بیر- بیرینه تاثیر بوراخدیغی حاققیندا فیکیرلره داها چوخ راست گلیریک. دیلین سادهجه سؤزجوک لری دوشونجه یه تاثیر بوراخیر، یوخسا نحوی ده بو تاثیر بوراخاقا کوجده دیر؟

هایدگترین بیر گؤزل سؤزو واردیر: «دوشونجه دیلده اوز وئیر»، داها آرتیق بو سؤزده درینله شنده «قاستون باشلار»-ین سؤزو یادیمیزا دوشور. قاستون باشلار دوشونجه نین دیلده اوز وئرمه سینی وورغولایارق دئییر کی هئج بیر کیمسه دیلدن اؤنجه کی چئوره ده دوشونه بیلمز. یعنی اگر دیل اولماسایدی دوشونه بیلمه یه جک ایدیک. بونو آرتیق آچیقلاماق ایسته بیرم. باخین دوشونجه اینتیزاعی بیر اولای دیر (أله چاتماز، Abstract). دیل ایسه لمس اولونان دیر (Concrete). بیز حیس لریمیز ایله دانیشیغی آلابیلیریک. داها آرتیق دیلین نجه یارانماسینا توخونماق ایسته بیرم. باخین بیز ذهنیمیزده اولان أله چاتماز (Abstract) ایده لره دیشاریدان سؤزجوکلر تاپمیشیق و بو دوشونجه نی او سؤزجوکلره یوکلهمیشیک. فرض ائدین منیم ذهنیمده بیر ایده (فیکیر) وار و بونو سیزه چاتدیرماق ایسته بیرم. من بیر آراج تاپمالیام. چون سیز منیم ذهنمدن خبر سیز یاشیر سیز. آتجاج منیم ذهنیمده اولان ایده مجرد دیر (انتزاعی).

مجرد بیر پدیده نی سیزه وئره بیلمه یه جیم. بونو اؤز ذهنیمده بیر دوشونولن (Concrete) اولایا ترجمه ائدیپ بونا گؤره کلمه تاپیرام و بو دوشونجه نی اونا

یوکلهم بیرم. سونرا بو کلمه نی سیزه گؤنده ریرم. سیز بونو ائشیدیر سینیز آما ذهنیز بونو قاوارا بیلمه یه جک. آنجاق سیزین ذهنیز بو کانکرت اولای قاوراماق اوچون اونی بیر اینتیزاعی و لمس اولونمایان اولایا (پدیده یه) چئویرمه لی دیر. چون ذهن اولار ایله چالیشا بیلر. بو آرادا بیر چئویرمه اوز وئیر و بئله لیکله دوشونجه ایره لی له بیر. نه جور اولابیلردی کی بو کلمه لر اولمادان دوشونجه ایره لی له سین و من ذهنیمده اولان هر بیر اولای گوزومون قاباغینا آلا بیلردیم، دیل اولمادان من بولاری نجه دوشونه بیلردیم؟

بیز بوتون دوغولاری و قاوراملاری اولدوغو کیمی یوخ بلکه بیزه گؤسته ریلدی کیمی قاورایریق (فهم ائدیریک). بو گؤسته ریش ده دیلده اوز وئیر. داها دیل یالنیز بیر دانیشیق آراجی اولاراق دوشونولمور. بلکه بیز دیلده دوشونور و دیلده چالیشیریق.

هایدگترین فیکیرجه دوشونجه دیلده اوز وئیر. دیلدن دیشاری دوشونجه اوز وئره بیلمز. قاستون باشلار دا بونو وورغولاییر. او دئییر: «هئج کیمسه دیلدن قاباقکی چئوره ده دوشونوب- دانیشا بیلمز». دونیا شوهرتلی فیلسوف

ویتگشتاین دئییر: «منیم دیلیمین سینیرلاری، منیم دونیامین سینیرلاری دیر». دئمک بیز دونیانی اؤز دیلیمیزین چرچیوه سینده گؤرور، تانییب، دوشونوب و قاورایریق. منجه بیزیم دیلدن باغیمسیز هئج نه بیزیم یوخدور. دوشونجه تام اولاراق دیلین چرچیوه سینده اوز وئیر. بونا گؤره من دئییرم بیز باشقا دیل لرده هر نه یازساق دا، اؤز دیلیمیزده دوشونوروک.

تانیش: نیچه آلمان دیلی نی زنگینلشدیرن فیلسوف دور. آما عینی زاماندا، آلمان دیلی باشقا دیل لردن فرقلی اولاراق، اینسانی داها چوخ دوشونمه یه وادار ائتدی بی بللی دیر. یعنی دئمک دیل، فیلسوفو یارادیر. بو موقاییسسه لری آپاراندا، هانسی نتیجه لری چیخارماق اولار؟ دیل فیلسوفو یارادیر یوخسا فیلسوف دیلی پوتیکلشدیریر، زنگینلشدیریر؟ بلکه فیلسوفلارین یارانماغینا سبب اولان ائله دیلین کاسادلیغی دیر؟

البته نیچه دن اؤنجه بو قونودا چالیشان لار اولوبلار. کانت و کانت دان اؤنجه هئنگل. آلمان دیلینی نیچه یوخ بلکه هئنگل فلسفیلشدیردی. هئنگل بیرینجی نفر ایدی کی ایسته دی آلمان دیلینده فلسفه یازسین و بونون آردیجا کانت و نیچه یه گلیم چاتیریق. نیچه و هایدگتر بونو زنگینلشدیرمکده قطعاً یوک رول اوینایب لار..

قاباقجا دئیم کی بیز قاوراملار کلمه لر (سؤزجوکلر) یاراتماق زوروندا قالیریق. بوردا بیز ایک یونلو بیر اولای ایله قارشیلاییریق. باخین بیز یؤندن بیز

Every language has a unique system

هر بیر دیل اؤزونه اؤزل بیر سیستمی واردیر

آغیر بیر قاوراملاری اؤزلیکله فلسفی بیر قاوراملاری بیر دیلده چاتدیرماق اوچون گوجلو بیر دیله احتیاجیمیز وار. باشقا یؤندن دیلی گوجلندیرمک اوچون بئله قاوراملاری او دیله آشیلامالییق (تزریق ائتمه لییک). بوردا ایک یونلو بیر رابیطه وار. یعنی دیلی بیر قولا (عضله یه) تشبیه ائله یه بیلیرم. نه قدر قولوندا چوخ فایدالانسان او قول داها گوجلو اولاجاق. بوگون آلمان دیلی فلسفه دیلی اولدوقدا بو آنلامدا دئیل کی آلمان دیلی نین ذاتیندا بیر اؤزلیک لر واردیر کی اونی فلسفی بیر دیل ائله دی. مودرن باخیش دیله «فردینان دو سوسور» ایله باشلاندى. او بیر جومله دئدی: «Every language has a unique system» هر بیر دیل اؤزونه اؤزل بیر سیستمی واردیر. یعنی هئج بیر دیل ذاتاً فلسفه، شعر، ادبیات و ... دیلی دئیل. بلکه بو دیلی ایشه توتان لاردیرلار کی او دیلی فلسفه، شعر، ادبیات و ... دیلی ائدیرلر. اگر بو گون ایراندا بیزیم دیلیمیز شعر دیلی آدلانیر اونا گؤره دیر کی بیز بو دیلی یالنیز شعره ایشتلمیشیک. هئنگل آلمان دیلینده یازماغا باشلایاندا چوخ چتیلیک لر چکیدیر. چون ایسته دینی بو دیل چاتدیرا بیلمیردی. آما دئدیم کیمی نجه کی دیلیمیز دوشونجه میزی گوجلندیریر، دوشونجه میز ده دیلیمیزی گوجلندیریر.

تانیس: بیر سیرا دیل لر مجرد ترمین لری قارشیلایا بیلیرلر. داریوش آشوری، بیر چوڭ ترمین لر یاراتمیشدیر، آما سون زامان لار «زبان باز» ادلی کیتابیندا فارس دیلینین بیر سیرا ترمین لری قارشیلایاجاق گوجده اولمادیغی نی و بو مسئله نین چیخیش یولونو فارس دیلین نی یابانجی دیلده اولان ترمین لرین قارشسی سیندا آچیق قویماقدا گورور. تورک دیلی بو باخیمدان نئجه بیر دیل دیر؟ فلسفه، سوسپولوژی و گنئل اولاراق سوسیال بیلیم لرین ترمین لری نی قارشیلایا بیلیرمی؟

❖ بو قونودا داها آرتیق منجه دیلچی لریمیز و اتیمولوق لاریمیز (کلمه یارادان لار) جواب وثرمه لیدیرلر. من بو قونودا چوخ چالیشمامیشام، آنجاق شخصی بیر نظر اولاراق بونا جواب وثره بیلرم. آسیب شناسی باخیمندان دئسک، ایندی بیز بوردا بیر موشکول ایله قارشیلاشمیشیق. اودا بودور کی بیز هر بیریمیز فیکر اندیریک کلمه یارادا بیلهریک و بودا دیلیمیزین ایندیکی دوروموندان آسیلی دیر. باخین بیزیم دیلیمیزده مکتب، فرهنگستان و... یوخ دور. باشقا سؤزله دئسک دیل قورومو یوخوموزدور. هله ایندی دوروم داها یاخشیشایدیر. ۲۰-۳۰ ایل بوندان قاباق بیزیم بیر شاعیریمیز اولاردی، بو شاعیر هم شعر دئییردی، هم سیاسی فعال و هم سؤزلوک سایلا بیلردی. هر کیم بیلمه دیی کلمه لری اوندان سوروشاردی و هم ده دیل قورومو سایلا بیلردی. چون کلمه ده یارادا بیلردی. یعنی هر نه ییمیز بیر محله ده، بیر شهرده بیر شاعیر ایدی. ایندی ده کیچیک شهرلریمیزده بو دوروم واردیر. آما ایندی دوروم دیشیلیب. باخمایاراق کی بیزیم دیل قورومو آدیندا بیر درنه ییمیز یوخدور؛ آن آزی بیزیم دیل قونوسوندا چالیشان لاریمیزین سای اوقدر چوخالیب کی ائله یه بیلهریک هر کیمدن آوز تخصصوندا فایدالاناق. طبعی کی فارس دیلی ایله بیزیم دیلیمیزین بوردا بیر سیرا فرق لری واردیر. بیزیم دیلیمیز اکلر (التصاقی) دیلی دیر. ائله بونا گوره دیلیمیزده بو یتنه نک (قابلیت) واردیر کی بیر کؤکه چنشدیلی اکلری آرتیرماقلا یئنی بیر سؤزجوک یاراداق. سون ایل لرده بئله بیر کلمه لر چوخ دا یارانب دیر. اؤنجه دئدیم سؤزه بیر سؤزه آرتیریرام و او بودور کی قرار دئیل کلمه لری حتما بیر دیل قورومو یاراتسین. بعضاً بیر شاعیر ایلک دؤنه اولاراق بیر سؤزجوک یارادیر و بو سؤزجوک یئرینده اوتورور و ایشله نیر و بو گونه دک بیزیم شاعیرلریمیز بو ایشلری گورولر و بولارین بیر چوخو اوغور قازانب. بیزده دانشگاه یئرینه «بیلیم یوردو» ایشلتمه ییمیزی اؤرنجی لر یاراتدی. مزار یئرینه «قویلاق» کلمه سینی یانلماسام ایلک دؤنه اولاراق اوستاد علی داشقین ایشلندی و بو کاملا یترلی دیر و یئرینه ده اوتوردو. داریوش آشوری یه گلدیکده دئمه لیک بونلار دیلین قابلیت لرینه اؤنم وثرمه دن بیر سیرا ناجور کلمه لر یاراتدی لار. سهو ائتمه سم «سیستم» یئرینه «براخت» کلمه سینی یاراتدی لار و بونا تای کلمه لر یئرینه اوتورمادی لار. یعنی کوتله طرفیندن منیمسنمه دیر. بیر یئنی کلمه او زامان کوتله طرفیندن منیمسنمه نه

بیلر کی او سؤزجوک کوتله یه وثردیکده، اونا بیر آچقلاما یا بیانیه وثرمک زوروندا قالما یاسان. یعنی کوتله او سؤزجوک اؤز ذهنینده سالیب چیخاندا، اونو آلا بیله. مثلا «مزار» یئرینه «قویلاق» ایشله دنده، انشیدن بو سؤزجوک «قویلاماق» فنعلیندن آلا بیلر و داها آرتیق آچقلاماق ایسته میر. من داریوش آشوری گیلین بو کلمه یارتماق لارینی یترسیر گورورم. اولار یاراتدیغی سؤزجوک لر ایشلنمه دی (منیمسنمه دی). آما بیزیم دیلیمیزده اولان باجاریق و قابلیت لر گؤستریر کی سون ایل لرده یارانمیش یئنی سؤزجوک لر کوتله سویه سینده (ان آزی یازارلاریمیزین سویه سینده) ایشلنمه یه باشلا بیلار. البته بوردا دا بیر آشیری (افراطی) سورج واردیر و بعضی سؤزجوک لر یارادیلیب کی منیمسنمه بیلر. بو سؤزجوک لر دن یئری گلسه اؤرنک ده وثرمک اولار.

تانیس: ویلهولم هومبولت، « هر بیر دیل، او مدنییتین ایفاده چی سی دیر» دئییر. یعنی اونون دوشونوجه سینه گوره بیر دیل واسطه سی ایله او مدنییتی تانیماق اولار. بو حاقدا باشقالارینین دا دوشونوجه لری وار. کولتور و دیل باغلیلیغی حاققیندا فیکرینیز نه دیر؟

❖ بو سورغویا جاواب وثرمک اوچون ایستیرم بیر داها بونا اشاره ائدم کی نه مودرن فلسفه ده دیل بو قدر اؤنمه نیر؟ چون کی بو سوال لار بیر - بیر ایله باغلی دیرلار. ائله سورغونون اوزونده گلن جومله یه باخاراق دئییه بیلهریک کی هایدگترین فلسفه سینده وطن سیزله میش اینسان وورنوخماغا دوشر. بو وورنوخمادان قورتولماق اوچون اؤزگونلویه (اصالت) چاتمایدیر. بو اصالت چاتماق اوچون وطنه باتمایدیر (قایتمایدیر). وطن هایدگترین فلسفه سینده ساده جه توپراق دئیل بلکه ایکی یؤن داشیر: Subjective (ذهنی) یؤن و بیر ده Abjective (عینی) یؤن. عینی یؤن هامان توپراق دیر کی گوزوموز ایله گورورک. ذهنی بؤلومو ایسه او دونیادیر کی بیز بو توپراغین اوستونده یارادیریق. یعنی دئمک اولار بو دونیا یارانماسا، توپراق بیزه وطن آنلامی داشیما یاجاقدیر. هایدگترین فلسفه سینه اساسلاناراق دئییرم بو دونیا دیل بیئوره سی اوستونده یارانیر. یعنی بو دونیانین تملی دیل دیر. بو نا گوره بیزیم شاعرلریمیز اؤز توپراق لاریندا یاشا- یاشایا وطن سیزله بیلرلر. ائله بونا گوره دئییرم کی مودرن فیلسوف لار دیلی داها آرتیق اؤنمه دیلر.

تانیس: دئدینیز بو سؤزلر اساسیندا ذهنیمه بیر سوال ییتیشدی، اونو دا سورماق ایستیرم. آذربایجان ادبیاتینی باشقا میللت لرین ادبیاتی ایله توتوشدوروب و آراشدیراند؛ بیزیم ادبیاتیمیزدا وطن قاورامی و وطن آنلاییشی باشقالارینا گوره چوخ گوزه چاریبیر و اوستون گورونور. بو دئدیک لرینیزه اساسلاناراق دئییه بیلهریکمی تورک دیلینده و اؤزلیکله آذربایجان تورکجه سینده یارانان ادبیاتدا وطنین اؤنملی و اساسی بؤلومو دیل اولدوغو داها آرتیق قاباریق گورونور؟

يائىلماسام ناپتلون ايله بير نفر دئيشنده گويا ناپتلونا دئيلير كى بيز شرف اوچون و سز ايسه ثروت اوچون دؤيوشورسوز. ناپتلون جاوايندا دئير كى هر كس اولمادىغى بير شئى اوچون ساواشير.

اينسان او كى يوخودور، اونو آختارير و اونون اوچون چاليشير. من بئله دوشونورم كى بيزيم ادبيياتيميز وطن سيز بير ادبييات دير. بونو من شهريار كيتاييمدا داها گئنيش آچيقلاميشام. اؤزليكله گونئنده بيزيم شئعريميز وطن سيزدير و بيرئله وطن- وطن هابقيرماغيميز دقيقا بونو يئتيرير كى بيز وطن سيز ياشايريق و اونو اله گتيرمك ايسته ييريك. نئجه كى سنوگى شئعيرلريميزده ده بيز بير بئله سنوگىلى- سنوگىلى دئيريك و ايسته ييريك اونو اله گتيرك. بوردا دا وطنه گؤره بيزده بير يانغى واردير. ياشايش ساده جه بو توپراغين اوستونده ياشاماق دئيل. ديل توپراق ايله بيرليكه بير دونيا يارادير. بيز بو دونيانى هله ده يارادا بيلمه ميشيك كى اؤز وطنيميزه باغلاناق و بو وطن سيزليكن قير يلاق. شهريار حيدر بابا شئعيرنده بونا چاتماييدير و اونا گؤره دئير كى:

سنى وطن بيلميشديم

باش گؤتوروب گلّميشديم

حال بو كى لاپ غملى غربت سنده ايميش

قارا زيندان، آجى شربت سنده ايميش

آما سهنديه ده چون وطن سيزليك آجى سيندان قورتولور، آرخاينليغا چاتير: «آما مندن سارى سنن آرخاين اول شانلى سهنديم...» هايدگئرين فلسفه سينه اساسلاناراق دئيريم وطن سيزليك آجى سيندان قورتولان هر بير كيمسه، اؤزگونلويه و اصالته چاتار و اؤزگونلويه چاتميش بير اينسان آرخاينليغا چاتار و بيزيم آرخاينليغيميز ساده جه وطن سيزليك آجى سيندان و بو آجيدان قورتولماغيميز ساده جه ديل سيزليك آجى سيندان قورتولماغيميزدان آسيلي دير.

تائيش: بئله دوشونولور كى ديل قاباقچادان دوشوندوبوموز كيمى چوخ دا يئتيرلى بير اولاي دئيل. بو قونودا بير آچيقلاما دئره بيلرسينيزمى؟

ديل نه قدر گوجللو اولورسا دا بيز ايچسل (درونى) قاوارام لاريميزين يالنيز بير بؤلومونو ايشه توتدوغوموز سؤزجوكلرين واسيطه سى ايله آچيقلايا بيلهريك. دئمك بيز بوتون قاوارام لارى اولدوغو كيمى

يوخ، ديلين يول (امكان) وئردىي سؤزجوكلردن يارارلانماقلا، يولو (امكانى) اولدوغو كيمى آچيقلايريق.

آنچاق بو آرادا ديل يئترسيزلىي بيزه آيدينلاشير. عئين القضا همدانى نين فيكريجه دويولان (محسوس) دونيادا وار اولان آنلام لارين گؤسترگه سى اولان سؤزجوكلر، دويولماز (نامحسوس) دونيانين ياخود غئيب عالمى نين آنلام لاريني ديله گترمك اوچون يئتيرلى دئيل. «ديل بيزى دوزگون دانيشماقدان اوزاقلاشديرير. ديل يالنيشليق توره دير و آرا (فاصله) ساليير». داها دوغروسو هميشه دئديك لريميزله دئمك ايسته ديك لريميزين آراسيندا بؤيوك بير چات واردير. عمادالدين نسيمي «كس سؤزونو اوزاتما كى، من بو بيانه سيغمازام» دئير كن انله ديلين يئترسيزلىي آيديجا آچيقلاير. هادگترين فيكريجه بيز ديلين بندينه قالماغا محكوم اولاراق، هئچ بير زامان اوندان ديشارى چيخيب و ديشارى دان اونا باخا بيلمه ريك. آمريكانين آن آدليم دوشونرلريندن سايلان «استنلى كاول»، ويتگشتاينين اؤيرنجى سى اولاراق بيزيم ان بؤيوك توتالغاميزدان (ابزار) تؤرنميش ان بؤيوك يئترسيزلىيميزه توخونور. او دئير: «بيزيم تائيماق گوجوموز، سؤزجوكلرله ديل دوستاغى دير». بئله ليكله سؤزجوكلر بيزه خيانت ائديرلر. اسكى دوشونجه لر ين ترسيه ايندى ديل بيزيم اليميزده بير اويونچاق كيمى دوشونولمور.

آنا ديل يى سؤيم

سؤيكجه ديشديم

و

ديشديكجه

دا آرتيق اونو

سؤيم

آنلام، دوشونجه، ديل

«آنلام دونياسى» آيندا بير دونياميز واردير كى بوتون انسان لارين آراسيندا بيردير (ثابت و واحد). انسان بو دونيادا گوردويو و سئچديگى آنلام لارى (مفهوم لارى) باشقا انسان لارا چاتديرماق اوچون «ديل» آدلى بير آراجدان (ابزار) قوللانير. آما ديل مفهومدان بير يۇن (بُعد) دالى دير. يعنى مثلا مفهوم دونياسىنى بير «مكعب» (آلتى "وجه"لى و اوچ يۇنلو: ائن، بوى، اوچاليق) سانساق؛ ديل او مكعبين بير «وجه»ى يا بير «صفحه»سى دير (ايكى يۇنلو: ائن - بوى). آنلام دونياسينا يالنيز بو بير يۇندن باخماق اولار. سانكى او اسكى «شهر فرنگ» آدلى وسيله نين (ديلين) باجاسيندان، ايچرييه (مفهوما) باخيرسان. بو ديل صحيفه سى نين اوستونده، سۇزجوك لر، اوجسوز خط لردير لر (باغلى جيزيق؛ دايره، اوچ بوجاق و دورد بوجاق كيمي شكل لر). بو شكل لر صفحه دن گۇتوردويو مساحت و اونون آرخاسينداكى حجم قدر، آنلام داشييا بيلر لر. طبيعئا سۇزجوك لر ين بيرينين اؤزونه گۆره شكىلى وار و بير- بيريندن فرقلى دير لر. بونونلا بئله بير- بيرى ايله اورتاقلىقلارى دا اولار بيلر و بونا گۆره دير كى ييز گاهدان ائليه بيليريك ايكى كلمه نى بير معنى ده (آنلامدا) ايشله دك.

ديل لر

اؤنردىگيميز باخيشدا آنلام دونياسى ديشمزم (ثابت) سانيلير و بو آرادا ديل لر ين بير- بيرى ايله فرقىنى ايكى جور گؤسترمك اولار كى اصولا بو ايكى گؤركمين چوخ فرق لرى بوخدور. (۱) ديل لر آيرى آيرى آچى لاردان بو دونيايا باخيرلار. (۲) بير ديل سانكى بير صفحه دير كى قاباقكى صفحه نين (هامانكى وجهين) اوستونه ياپيشديرييق.

ديلمانجلىق

ديلمانجلىق بئله معنا اولونا بيلر كى مومكوندور سۇزجوك شكل لرى، ايكى ديلده بير- بيرينين اوستونه دوشه (يعنى ايكى ديلده هر ايكى كلمه يوزه- يوز بير- بيرينه معادل اولالار)، يا مومكوندور بير سۇجويون شكىلى باشقا صحيفه ده بوشا چيخا. يعنى بو سۇزجويون باشقا ديلده معادلى اولمايا. بير ديل دوشونون كى دانيشان لارى مثلا «دوه» آدلى بير وارليغى گؤرمه بيلر. طبيعئا اونا معادل بير سۇزجوك بيلمه يه چكلر. بو سۇز او معنادا دئيل كى «دوه» مفهومو او انسان لار اوچون بوخدور، دوغروسو بئله دير كى طبيعت بو آنلامى او انسان لارا گؤسترمه بيدير و شايد دئمك اولار بو سۇزجويه احتياج لارى بوخدور. البته «دهكده»ى جهانى» يارانانان بىر بئلنچى مفهوم لار دا عرضه اولوب و بير سيرا ديل لرده كى بوشلوقلار دا او مفهوم لار و آرديجا اونا اؤزل سۇزجوك لرله باشقا ديل لر ين يارديمى ايله دولوبدور. مثلا «Camel» سۇزجويو عربجه

«جمل» كلمه سيندن (بير آز ديشيكلىك لرله) انگليس ديلينه گنديب. يا دا اولار بيلر شكل لر ين بير- بيرى ايله اورتاقلىقلارى اولسون، آما تام اوست- اوسته دوشمه سينلر. بئلنچى سۇزجوك لر ين باشقا جومله لرده فرقلى معادلى اولار و اولار بيلر بير طرفى باشقا ديلده بوشلوقا چيخسين. اؤرنك اوچون «دؤنمك» كلمه سىنى فارسجا يا چئويرنده آيرى- آيرى آنلام لار داشييا. او جومله دن برگشتن، پيچيدن و ... معناسى وئره و اولار بيلر بو جومله ده داشيديغى آنلاما هئج بير معادلى اولمويار: «قاشى گؤزو قاراليدان/ من دؤنورم كؤنول دؤنمور». بيرده كى ديل لر قونشولوقدا ائليه بيلر لر بير- بيرينه ائتگى بوراخيپ، سۇزجوك لر ين شكل لر ين بۇيودوب يا دا كيچيلده لر. مثلا فارسجا «گرفتن» كلمه سى باش تاپماق و دوشونمك معناسين دا داشيبير كى منجه بو آنلامى توركجه ده «آلماق» سۇزجويونه ده وئرميشدير (آلدين نه دئيريم؟). طبيعى دير كى بو مفهوم آخارى (جرايى) ترسيه ده اولاييلر و بيزيم چوخلو توركجه سۇزجوك لريميز فارس دىلى نين سلطه سى سونوجوندا، يئرلر نه فارسجا سۇزجوك لر اوتوروب و بو كلمه لر ين شكىلى او اصلى كلمه نين شكىلى نين هامى سىنى اؤرته بيلمير و سونرا او سۇزجوك قايتسا دا كيچيلميش شكيله قايدير. بونا «توخونماق» كلمه سىنى اؤرنك گتيرمك اولار كى ايندى ايشلنسه ده فقط تجاوز آنلاميندا ايشله نير، و «لمس ائله مك» و «اشغال ائله مك» آنلامىنى ايتيرميشدير. بو يازى دا ديرناق آراسيندا توركجه سۇزجوك لر اوچون، عربجه و فارسجا گلن معادل لر، بو ائتگى دن تۇره ن لردن دير لر.

قاباقدا آنلام دونياسىنى، اوچ و دىلى اوندان بير اكسيك، ايكى يۇنلو سانديق. آما بللى دير كى مفهوم دونياسى بوندان بۇيوك اولمالى دير و مثلا مفهومو دؤرد يۇنلو توتساق؛ ديل (كى سۇزجوك لردن و جومله لردن دوزه لىب) اوچ يۇنلو اولار. بئله اولورسا آنلام دونياسىنى چوخ بۇيوك و گنئيش بير حجم دوشونه بيله ريك. مثلا يئر كوره سى نين آتموسفئرى يا بير اقيانوس كيمي. و ديلين اجزاسى (كلمه لر و جومله لر) كى قاباقدا اونلارى ايكى يۇنلو شكل لر سانميشديق، ايندى يوورالاق، مكعب و آيرى اوچ يۇنلو شكل لر (اقيانوسون يانيندا اينجى لره) چئويرلر. بو اينجى لره «قاب» يا «قاليب» دئسك داها ياخشى اولار. آنلاملا دولان يا مفهوم داشيبان قابلار (اينجى لر) هر بيرى اؤزونه گۆره، مفهوم دونياسيندان (اقيانوسدان) بير آز سو ايچينه آلا بيلر. بو قابلار فضاى سايقدا بير- بيرينين يانينا دوزلوب، يا بير- بيرينه قوشوب و بو دوزومه و قوشومدا يئننى شكل لر (جومله لر) و آرديجا بو گنديشله دىلى دوغرولدور (اولوشدورور).

مطلبين آردىنى ۱۶- ينجى صفحه ده اوخويون

خورشید بانو ناتوانین دوغوم گونو ۱۸۹۷ م

خورشید بانو ناتوان (۶ آگوست ۱۸۳۲، شوشی-۲ اکتبر ۱۸۹۷، شوشی) یکی از بهترین غزل گویمان تاریخ آذربایجان است که بیشتر شعرهایش را به زبان ترکی آذربایجانی و فارسی سروده است. او دختر مهدی قلی خان جوانشیر، آخرین حاکم خانات قره‌باغ (۱۷۴۸ - ۱۸۲۲) بود. خورشید بانو بیشتر بخاطر غزل سرایش مشهور است. وی در اشعارش ناتوان تخلص می‌نمود. خورشید بانو ناتوان یکی از پر قدرت ترین شاعره های قرن نوزدهم آذربایجان است که اثرات بزرگ و سترگ در پیشرفت و پیشبرد شعر و ادب آذربایجان داشته و این گوهر رخشان و خاتون عالی مقام تمام همت عالی خود را مصروف تعالی ادبیات و آبادی آذربایجان نموده بود. خورشید بانو تقریباً بیست سال رهبری انجمن ادبی «مجلس انس» را به عهده داشت.

حسین خان باغبانین شهادتی ۱۲۸۷ ه.ش

«حسین خان باغبان» فرزند کریلای محمد علی، در سال ۱۲۵۰ شمسی در محله مقصودیه (دره کوچه سی) سردرود در یک خانواده کشاورز و باغبان به دنیا آمد. در جوانی به تبریز مهاجرت نموده و در محله «لیلاوا» سکونت گزید و چون در زمینه باغبانی مهارت داشت در ملک یکی از آزادیخواهان آن محله به نام «میرزا آقا فرشی» به کار باغبانی مشغول شد. در اولین قدم در اوایل مشروطیت باغبان به سبب جسارت و دلآوری‌هایش به عنوان سردسته فدائیان محله سکونت خود (لیلاوا) پامداری از امنیت آن محله را به عهده گرفت. از سویی دیگر رشادتها و درستکاری باغبان موجب جلب توجه رهبران مرکز غیبی او شده و وی به عضویت فرقه اجتماعیهون - عامیون پذیرفته شد. پرچمدار مشروطه، لنگر صف مجاهدین، شیر دل، اتل اغلو، ایلدیریم و ... از القاب حسین خان باغبان در دوران مشروطیت بودند.

صفر خان قهرمانی نین اولومو

۱۳۸۱ ه.ش

صفر قهرمانیان در سال ۱۳۰۰ در روستای شیشوان از توابع عجب‌شیر، در خانواده‌ای کشاورز به دنیا آمد. او در سال ۱۳۲۱، آغاز به مبارزه ی عسکری علیه فتوادل‌ها کرد. پس از آن به فرقه ی دموکرات آذربایجان پیوست. پس از شکست فرقه، به عراق گریخت. در نیمه دوم فروردین ۱۳۲۶ در عراق بازداشت شد و تا اواخر ۱۳۲۷ را در زندان‌های عراق زندانی بود. پس از آزادی به ایران بازگشت. در اسفند ماه همان سال، در یکی از روستاهای ارومیه بازداشت شد. دادگاه نظامی ابتدا او را به اعدام و سپس با یک درجه تخفیف به حبس ابد محکوم کرد. او در جریان انقلاب ۱۳۵۷، در آبان ماه آن سال همراه سایر زندانیان سیاسی آزاد شد. صفر قهرمانیان در ۱۹ آبان ۱۳۸۱ در بیمارستان ایران‌مهر تهران در گذشت.

فریدون ابراهیمی نین دوغوم گونو

۱۳ ه.ش

فریدون ابراهیمی فرزند میرزا غنی در ۲۴ آبان سال ۱۲۹۷ در آستارا متولد شد. فریدون تحصیلات ابتدایی و متوسطه را در آستارا و انزلی و تبریز گذراند. در سال ۱۳۲۰ در رشته حقوق از دانشگاه تهران قبول شد. فعالیت سیاسی خود را از در همان سالها با نوشتن در روزنامه های فرقه توده آغاز کرد. فریدون ابراهیمی شروع به نوشتن در آژیر کرد و با سید جعفر پیشه‌وری آشنا شد. پس از توقیف روزنامه آژیر، فریدون ابراهیمی به تبریز برگشت و به نوشتن در روزنامه های خاور نو و آذربایجان کرد. فریدون ابراهیمی دادستان کل فرقه دموکرات آذربایجان بود. بعد از سقوط فرقه، ابراهیمی دستگیر و بعد از ۶ ماه تحمل زندان در یک خرداد ۱۳۳۲ در جلوی باغ گلستان اعدام شد.

29

19

19

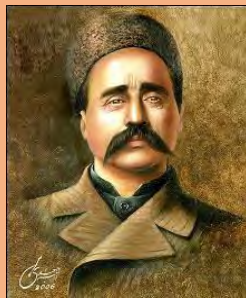
11

قیروو آیی

خزل آیی

25

14

ستارخان، میلی سردارین شهادتی

۱۳۹۳ ه.ش

ستارخان فرزند حاج حسین قره‌جهداغی در سال ۱۲۸۴ در شهر اهر بدنیا آمد. بعد از قتل برادرش اسماعیل، به همراه خانواده‌اش به تبریز مهاجرت کرد و در محله امیرقیز سکونت گزید. ستارخان مدتی عضو سواران حاکم خراسان بود. سپس به تبریز بازگشت و مدتی عضو ژاندارمری شد. بعد از درگیری با نیروهای محمد علی میرزا ولیعهد از شهر گریخت. بعد از مدتی با وساطت بزرگان به تبریز بازگشت. با شروع مشروطه ستارخان رهبری مشروطه‌چی های تبریز را به عهده گرفت و در مقابل ۳۵ الی ۴۰ هزار نفر نیروی دولت مرکزی که به قصد تصرف تبریز حمله کرده بودند، به مدت ۱۱ ماه مقاومت کرد. در این مدت تبریز در محاصره کامل نیرو های دولتی بود که از ورود هرگونه آذوقه غذایی به شهر جلوگیری میکردند اما با این وجود نیروهای قهرمان تبریز و آذربایجان در مقابل این هجوم مقاومت کردند. بعد از فتح تهران به دست مشروطه‌چی ها ستارخان در حادثه باغ بهارستان تیر خورد و بعد از ۴ سال در ۲۸ ذی‌الهیجه ۱۳۳۲ دار فانی را وداع گفت. مقبره وی در شهر ری می‌باشد.

آذربایجان
ایالت - ولایت
انجمنی نین
ایشه باشلاماسی
۱۲۸۵ ه.ش

میرزا جبار باغچه‌بانین وفاتی

جبار باغچه بان در سال ۱۲۶۴ در ایروان متولد شد. جبار تحصیلات خود را به شکل سنتی و در مسجد شروع کرد اما نتوانست به تحصیلات خود را ادامه دهد. او از نویسندگان روزنامه فکاهی ملاتصرالدین بود و در سال ۱۹۲۲ به مدیریت مجله فکاهی کلکک رسید. پس از مهاجرت به ترکیه شهردار ایغدیر و بعد فرماندار آن شهر شد. در ۱۲۹۸ به وطن برگشت و در شهر مرند ساکن و در مدرسه احمدیه مشغول به تدریس شد. در سال ۱۳۰۳ اولین مدرسه مخصوص کودکان در تبریز به نام باغچه اطفال را تأسیس کرد. در همان سال اولین مدرسه مختلط را تأسیس کرد. در سال ۱۳۰۵ اولین مدرسه مخصوص کر و لالها را تأسیس کرد. در سال ۱۳۱۲ دستگاه تلفن گنگ را اختراع کرد. در سال ۱۳۲۲ جمعیت حمایت از کر و لالها را تأسیس نمود. او در ۴ آذر ۱۳۴۵ در گذشت.

آذربایجان میلی حکومتی نین

قورولوش گونو

۱۳۲۴ هـ.ش

حبیب ساهرین وفاتی ۱۳۶۴ هـ.ش

حبیب ساهر (اولکر)، شاعر، داستان‌نویس و مترجم که از او به عنوان پدر شعر نو ترکی آذربایجانی یاد می‌شود در اردیبهشت ۱۲۸۲ در میانه به دنیا آمد. در کودکی همراه با پدر و مادرش به تبریز آمد. در سال ۱۳۰۴ در ۲۲ سالگی لیسانس جغرافیا را از دانشگاه استانبول گرفت و از آن پس دوران ۴۰ سال معلمی و آفرینش ادبی او آغاز شد. از او آثاری به سه زبان ترکی، فارسی و فرانسوی منتشر شده است. پیش از تقی رفعت و حتی نیما، ساهر شعر نو فارسی سرود و سبک جدیدی را در شعر فارسی و ترکی بنیان گذاشت. حبیب ساهر در ۲۴ آذر ۱۳۶۴ هجری شمسی در تهران درگذشت. مجموعه آثار او شامل: شقایق، سایه‌ها، اشعار برگزیده، افسانه شب، خوشه‌ها، جغرافیای ایالت خمسه (اثر علمی - تحقیقی درباره جغرافیا)، اساطیر، کتاب شعر ساهر، میوه گس، ادبیات منظوم ترکی، ترجمه اشعار شارل بودلر فرانسوی به فارسی، لیریک شعر، کژوشن، سحر ایشیقلازیر، سؤنمه ین گونش لر، داغینیق خاطرله لر، قیز سسی، قیزیل سسی، قازان سسی (رمان)، خاطرلر و ...

تور کجه کیتاب لارین

یاندیر یلماسی گونو

۱۳۲۵ هـ.ش

آذر آیی

26

24

21

4

29

25

11

2

حیدر خان عمی اوغولون دوغوم گونو

۱۲۵۹ هـ.ش

حیدر خان تازی وردیوف در سال ۱۲۵۹ هـ.ش در سلماس متولد شد. پدرش علی اکبر افشار و مادرش زهرا خانم بودند. پدرش طیب بود و مردم به او عمو می‌گفتند به همین جهت هم حیدر خان به عمی اوغلو شهرت یافت. در سال ۱۲۶۵ بر اثر فشار ماموران دولتی خانواده حیدر خان مجبور شدند که در الکساندر پل ارمنستان مقیم شوند. حیدر خان بعد از اتمام تحصیلات عالی و فارغ التحصیلی در رشته مهندسی برق از انجمنیوتی پلی تکنیک ایروان در ۱۸ سالگی به عضویت حزب سوسیال دموکرات در آمد. در سال ۱۳۱۷ مق مظهردین شاه در بازگشت از سفر اروپا در مدت اقامت سه روزه اش در باکو دستور خرید موتور برق و ۴۰۰ لامپ برای حرم امام رضا را داد که برای نصب آنها حیدر خان برگزیده و راهی خراسان شد.

نورالله خان یکانی نین شهادتی

۱۳۲۵ هـ.ش

متولد سال ۱۲۵۸ یکانات مرند می‌باشد. در سال ۱۹۰۰ میلادی به قفقاز مهاجرت کرده و به عضویت کمیته «اجتماعیون - عامیون» در می‌آید. با آغاز مشروطه به ایران بازگشته و به همراه علی میسبو و شیخ محمد خیابانی حزب «جنتاصیون- عامیون» تبریز را پی‌ریزی می‌کند. بعدها در انجمن غیبی تبریز نیز به صورت فعال عضو می‌شود. بعد از مشروطه نیز در تمامی اتفاقات و جنبش‌ها حضور انکار ناپذیری داشته است. در جنبش آزادستان به همراه شیخ محمد خیابانی از تجربیات نظامی امنیتی خود در پیشبرد اهداف جنبش استفاده می‌کند. سر انجام در سال ۱۳۲۵ این چهرگی خستگی ناپذیر آذربایجان دار فانی را وداع گفت.

گولستان

عهدنامه سینین یازیلیش گونو

۱۸۱۳ م

معاهده گلستان در سال ۱۸۱۳ میلادی بین ایران و روسیه امضا شد. به موجب این قرارداد، بخش‌هایی از شمال امپراتوری ایران مانند آذربایجان در بخش شمالی رودخانه ارس، ارمنستان و گرجستان از کشور جدا شد.

غلام حسین ساعدی نین اولومو

۱۳۶۴ هـ.ش

غلام حسین ساعدی (گوهر مراد) در ۲۴ دی ۱۳۱۴ از پدری علی اصغر نام و مادری طیبه نام متولد شد. در سال ۱۳۲۲ وارد دبستان بدر و در ۱۳۲۹ وارد دبیرستان منصور شد. او در سال ۱۳۴۶ به همراه جلال آل احمد و رضا پراهنی برای رفع سانسور نویسندگان با دولت وقت به مذاکره نشست و هسته اصلی کانون نویسندگان را تشکیل داد. او در دوم آذرماه ۱۳۶۴ در پاریس درگذشت و در گورستان پرلاشز و در کنار صادق هدایت آرامید.

اهم آثار: نمایش نامه‌ها: خانه‌های شهر ری، ییلاجه‌ها، شکایت، غیوران شب، سایه‌های شب، سفر مرد خسته داستانهای کوتاه: عزاداران بیل، چوب به دستان ورزیل تک نگاری‌ها: ایلخچی، اهل هوا

رمان‌ها: توپ، مقتل، ترس و لرزه، آئی باکلاده- آئی بی‌کلاده

فیلم نامه: گاو

TANIS تانیش

۱- ینجی ایل؛ ۱- ینجی سای

۱۵

اوخشارلیغیندا شککیمیز یوخدور و بیر تورک لالین دلی، فارس لالین دلی ایله (قالیب لری ایله) چوخ فرقلی دیر. و آیری قابلار، رنگی بتدن توت تا سسین آلچاق- اوجالیغی و دانشیغین لحنینه دک، واریمیز.

تورک فیکیرلشمک

آما (مثلا) تورک یالنیز دلمی دیر؟ بیر تورک گنبدی اؤزگه اؤلکه ده یاشایب یا حتی اوردا اؤلسه ده، مگر دئییه بیلیریک بو آدم مثلا «فارس» ایدی؟ مگر دؤز اولن چاغیندا دئمیریک فیلان کس «تورک» ایدی؟ بللی دیر کی تورک یالنیز بیر دیل دئییل، بلکه بیر کیملیک دیر، میللیت دیر (کی بیر جغرافیایی یئر، دیله، دینه و باشقا شئی لره کی بیریکیده یا تکلیکده بیر آدمین واریدیر و البته دیل لاپ بؤیوک و اؤنملی حیصه سی دیر؛ اشاره ائدیر). تورک حتی بیر اینسان اوچون وارلیق دیر (وجود) و بوتون آنلام داشییان قابلاری توتور (قابلار شامل اولور). بئله لیکله چوخ مؤحکم، گوجل و قلعی دئییه بیلیریک فیلان کس تورکجه دوشونور.

بیرلیک لر (وحدت و اشتراک)

شاید بئله بیر فیکر نظره گله کی دوشونمک هامی اینسانلار آراسیندا بیردیر (واحددیر) و تورکجه، عربجه، انگلیسجه سی یوخدور و همان فیکیر کی بیر انگلیس دبللی آدمی آغلادیر، بیر تورک دبللی و یا باشقا دبللی آیری آدمی دا آغلادار (مثلا آتا- آنا یا عزیز اؤلومو، بیر جور دویغو یا دوشونجه ایکی آدمادا القا ائلیر).

نجه کی قباقددا دئدیک، بو «مفهوم» دور کی انسانلارین آراسیندا، بیر و ثابت دیر و بو یئنه مفهوم دور کی انسانلارین آراسیندا اورتاق (مشترک) و واحد دیر. اوسته دئدیگیمیزده (عزیز اؤلومو) فیکیر دئییل بلکه

مفهوم دور کی ایکی آدمی دا بیر جور دوشوندورور. بونا گؤره دونانین هر یئرینده، هر انسان سئوگی دن، اؤلوم دن، محبت دن و چوخلو باشقا شئی لردن بیر جور ائتگی له نیر (متأثر اولور) و هر سی باشقا دوشونجه لرله بو آنلام لاری قارشیلاییر و اونلارلا ذهنی چالیشماغا چکلیر کی بو دوشونجه لر ائلییه بیلر تورکجه یاخود باشقا «دیل» ده اولسون.

آیری باخیش

بوندا کی بو دونیادا هر تک- تک انسانلارین اؤزل (متحصر به فرد) تفکورو وار، شک یوخدور و طبیعتا انسانلارین طبیعی، اعتقادی یا باشقا اورتاقلیق لاری اولدوقجا (مثلا

جغرافیایی، دینی و ...) تفکرلرینده ده اورتاقلیق لاری اولاجاق. یانی مثلا ییز بیر آذربایجان تورکو اولدوغوموزا گؤره، آذربایجان تورکجه سینده فیکیرله شیریک، و فارس لارلا قونشو اولماقد، اونلارلا تفکرده اورتاقلیق لاریمیز اولاجاق. اورتا دوغولو (خاورمیانه) اولدوغوموزدا بیر اورتاقلیق، آسیالی اولدوغوموزدا، بیر اورتاقلیق واریمیز و داها آرتیق ...

آما (مثلا) تورک یالنیز دلمی دیر؟ بیر تورک گنبدی اؤزگه اؤلکه ده یاشایب یا حتی اوردا اؤلسه ده، مگر دئییه بیلیریک بو آدم مثلا «فارس» ایدی؟ مگر دؤز اولن چاغیندا دئمیریک فیلان کس «تورک» ایدی؟ بللی دیر کی تورک یالنیز بیر دیل دئییل، بلکه بیر کیملیک دیر، میللیت دیر

قالیب لر اقیانوسون چوخلو یئرلرین توتسالاردا، چوخلو یئر ده قالیب- سیزدیر. یانی دئمک ائله آنلام لاریمیز واردیر کی اونلاری یئتیرمه هنج قاییمیز (سؤزجویموز) یوخدو. بو اوزدندیر کی گاهدان دئییریک: «اوره ییمین سؤزونو یئتیره بیلیم یا بئینیمده اولانی تحویل وئریمیز». البته بو اینسانلاردا فرقلی دیر و کیمسه نین قاب لاری (دایره ی لغاتی) چوخ اولسا بیر او قدر بئینینده کی مفهومی راحت یئتیره بیلر.

قباقدجا دندیمیز کیمی آنلام بیر بویوک دیزین سویونا و دیل، بیر عده قابلار اوخشاییر کی هر سهینه بیر آز دیز سویوندان، دولدورماق اولور.

بو قابلار بوش اولدوقدا ساده جه قورو بیر قاب دیرلار و هنج نه دئینمزلر- ائله کی بو قابلار مفهوما دولورلار و اؤزلیکله یئنی و یا تاییسز شکل لر (جمله لر) دوزلیر، «دوشونجه» اولوشور (تشکیل تاپیرک منجه «دوشونجه» آنلام دونیاسیندا چیخاریلمیش بیر پارا مفهوم لاردیر کی «دیل» قالیبیه گریب و بو قالیب لر ایچینده ارائه اولور.

فیکیرلشمک

بیر ایلیکین اینسانی دوشونون کی دوشون گلیر باغچاسیندا اکدیگی یئرکونو یئیر و بو اینسان بیر حاصار چکمه یه فیکرله شیر (توتاق کی حاصار ایندییه دک دوزلمه ییب و بو آداما و هنده ورینده کی لره یئنی بیر آنلام دیر). یعنی مفهوم لاری قابلار توکور. حاصار چکمک و اونون نجه دوزله جه یئنی قالیب لره توکوب بیر- بیر یئین یائینا او یغون بیر دوزومله دوزور (قوووشدورور). مثلا ساده جه بئله فیکیرلشمیش اولسا کی بیر نجه آغاجی، دیکینه (قائم) یئر تاخیب و بیر نجه آغاجی یاتیمینا (افقی) باغلا سین یا میخلا سین دیک آغاجلار. بو فیکیر بو آدمین بئینینده

دوغرولاندا یقین کی اؤنجه آغاجا، بوداغا، قویلاماغا، باغلاماغا و ... فیکیرلشیب. بونلار قاب دیرلار (دیلدندیرلر) و بو آدمین بئینینده کی آغاجلار بیر- بیرینه باغلانیب یئر تاخیلاندا (مفهوم قابلار دولاندا) ، فیکیر بیتؤله شیر. بو دوشونجه نی دوزوملو قابلاردا (دیلده) هنده وه رینده کی لرینه یئتیر (انتقال وئریر). ایندی دئییه بیلیریک اینسان دیلده فیکیرلشیر (آغیزداکی جیسمی دیلده یوخ، بلکه سؤز و دانشیق دیلینده).

آیری قابلار

بللی دیر کی مفهوما دولان قابلار یالنیز سؤزجوک لر (دیل) دئییل. ساده جه ییز دانشاندا ال- قولوموزو ترپتدیگیمیزده (Body - language)، بیر رسیم ده (کی البته دوشونجه داشییر) قاب دیر. لال آدم لاردا کی شاید دانشان آدم لارین قاب لاری وارلاریدیر و یالنیز جیسمی دیل □ دوداقلاری بیولوژیک ندن لره گؤره، اونلاری دیله گتیرمکدن یا ادا ائله مکدن عاجز دیرلر؛ اؤز لرینه گؤره قالیب لری واردیر. اونون قابلاری نین آنا دلی ایله

راه حل مناسب هنگامی بدست می آید که هرکس بی طرفانه خود را بجای دیگران فرض کند. صرف تعهد به این کلمات در اندیشه بسیار سخت بنظر می رسد چه رسد به تجلی این افکار در عمل فرد! فرد مرحله ۶، متعهد است که مطابق با اصول خود زندگی کند. (کرین، صص ۱۰۳-۱۱۲)

آنچه که از این مقدمه طول و تفصیل دار مد نظر است این مطلب می باشد که فرد دانشجو به لحاظ سنی پس از اتمام دوره نوجوانی وارد دوره جوانی می شود. حداقل مرحله رشد اخلاقی وی (طبق مقدمه فوق) مرحله چهارم است. در این سن و با ورود به محفل اندیشه و تفکر، فرد دانشجو دو راه را برای ادامه مسیر اخلاقی و قضاوت های آتی خود پیش رو دارد: الف) راه محافظه کارانه و انتخاب شیوه زندگی محافظه کارانه: در این صورت رشد اخلاقی فرد در مرحله ۴ و حتی قبل از آن باقی مانده است. ب) راه ساختارشکنانه: در این صورت فرد (دانشجو) سعی در اصلاح اموراتی که به نظر وی دارای ایراد می باشد، دارد. در نگرش کسانی که رشد اخلاقی شان در مراحل ۵ یا ۶ واقع است، قرارداد و نظم موجود دارای ابهام و ایراداتی است. فرد دانشجو می کوشد که با بینش نقادانه خود این تکه های نامنظم پازل اجتماعی را در جای خود قرار دهد. این امر مستلزم فکر و عمل نقادانه است. فکر و عملی که بر طبق طبع ایده آلیستی دانشجو (که به لحاظ سن و موقعیت اجتماعی اش خلق می شود) مستقل از هرگونه نظام مندی خاص و تقلید وار می باشد. به لحاظ اجتماعی، دانشجو که در دهه بیست حیات خود در دانشگاه حضور می یابد از یک طرف به رشد و بلوغ فکری و اخلاقی رسیده است، و از طرف دیگر بدلیل اینکه هنوز به صورت کامل از خانواده خود (مخصوصا به لحاظ اقتصادی) مستقل نشده است، به نوعی سدهای اجتماعی بسیار کمتری را پیش روی خود می یابد؛ لذا تفکر به صورت ایده آلیستی و نقادانه و عدم پذیرش غیر عقلانی هر قطعیت و نظمی، از خصوصیات بارز این دوره است.

وابستگی به هر نوع تشکل، اجتماع و گروهی خارج از محدوده دانشگاه به نوعی تفکر، روح و شخصیت نقادانه و مستقل دانشجو را به اسارت می کشد. اسارتی که به نوعی تحقیر به ایده آلیسم دانشجویی است. ذات وابستگی به خارج از دانشگاه (تشکلات، اجتماعات و گروهها) تفکر نقادانه را محدود می کند. چرا که حداقل انتقاد از جمع های یاد شده از دایره نقادی های فرد حذف می گردد. حذف و محدود نمودن تفکر، و وابستگی به جمعی خاص، خارج از اصول ایده آلیسم دانشجویی است.

شهرت "لارنس کولبرگ" روانشناس، به جهت نظریه معروفش در باب "مراحل وجدانی" انسانها می باشد. نظریه ی وی در مورد رشد اخلاقی انسان و چگونگی قضاوت اخلاقی اش در مورد امورات شخصی و اجتماعی است. کولبرگ رشد اخلاقی انسان را در سه سطح و شش مرحله طبقه بندی کرده است:

سطح ۱- اخلاق پیش قراردادی:

مرحله اول: در این مرحله کودک [و یا بعضا بزرگسال!!!] می انگارد که مراجع قدرت، قوانین ثابتی را وضع کرده اند که او باید بدون پرسش اطاعت کند.

مرحله دوم: کودک قوانین را ثابت و مطلق در نظر نمی گیرد. وی در می یابد که هر چیزی نسبی است و شخص سرانجام مطابق با نیازها و خشنودی خود تصمیم می گیرد. یعنی لذت گرایانه.

سطح ۲- اخلاق قراردادی:

مرحله سوم: سوگیری پسر خوب/دختر خوب: کودک در مورد آنچه که یک فرد «خوب» باید انجام دهد پاسخ می گوید.

مرحله چهارم: در این مرحله شخص جوان، تاکید بر اطاعت از قوانین است تا اینکه نظم اجتماعی حفظ شود.

سطح ۳- اخلاق فوق (پسا) قراردادی:

مرحله پنجم: در این مرحله شخص قانون را به صورت دموکراتیک مورد پذیرش قرار می دهد. بدین معنا که اگر مردم احساس کنند که اگر قوانین منطبق با نیازهای آنها نیست همیشه می توانند قوانین را از طریق توافق مشترک و روشهای دموکراتیک تغییر دهند. فرد مرحله ۵، این حق را احساس می کند که می تواند دیگران را تشویق به تغییر قوانین کند. فرد این حق را به خود و دیگران قائل می شود که بکوشد قوانین را تغییر دهد، اما این کار را باید به طریق منظم و دموکراتیک انجام دهد.

مرحله ششم: در این مرحله فرد (و یا به اصطلاح کولبرگ «اندیشمند») اهمیت نظم اجتماعی را درک می کند اما در ضمن می داند که همه جوامع منظم هم اصول مهمتر را اجرا نمی کنند. کولبرگ معتقد است که افراد معدودی به اندیشه اخلاقی مرحله ۶ نائل می شوند. کشف اصول فراگیر و جهانی، هدف بزرگ رهبران بزرگ اخلاقی و مذهبی و فیلسوفان بوده است. نامزدهای اصول جهانی، شامل قائده طلایی (با دیگران آنچنان کن که می خواهی با تو رفتار کنند)، قداست زندگی، اصل بیشترین خوبی برای بیشترین تعداد، و اصل تشویق و رشد پرورش انسانی هستند.

دوران دانشجویی، تنها و تنها دوره ای از زندگی است که فرد می تواند با فراغ بال و به دور از وابستگی‌ها و مشغله‌های زندگی، هر مساله‌ای را از زیر ذره بین تفکر انتقادی خود عبور داده و ناملایمات آنها را ادراک و با شخصیت مستقل خود آشکارا بیان و در عمل سعی در اصلاح و تغییر آنها کند.

شاید آنچه که این مقال را نقد کند این سخن باشد که آیا نگارنده نافی کار جمعی و گروهی و یا حزبی می باشد؟ آیا این جملات با آنچه که در جامعه ما شدیداً بدان احساس می شود و حتی از سوی نهادهای دولتی و دولتمردان کشور نیز این امر مورد تاکید است (یعنی تفکر جمعی و کار جمعی و حزبی) منافاتی ندارد؟ در جواب باید گفت که تفکر و کار جمعی و حزبی یکی از نشانه‌های جامعه مدنی و پیشرفته است. نگارنده هیچ گاه نافی این امر نیست. اما آنچه که باید مورد دقت واقع شود، شروع این امر و گزینش محافل جهت پیوند و عضویت یابی در آنها، در جوامع مدنی بعد از اتمام دوران دانشگاهی است. محافل دانشجویی و دانشگاهی همیشه ایام منبع تفکر انتقادی و حضور اشخاص ایده آلیستی در جوامع مدنی پیشرفته است. آنچنان که بسیاری از اندیشمندان بزرگ اجتماعی همچون مارکوزه و هابرماس همیشه بر همراهی خود با اندیشه جنبش دانشجویی افتخار می کنند. جنبش‌های دانشجویی غربی که سیستم‌های موجود خود را مورد نقد و حمله قرار می دهند دقیقاً از این نوع نگرش (یعنی نگرش نقادانه و حرکت مستقل) پیروی می کنند. تا بحال دیده نشده است که عضو رسمی فلان حزبی (با کسی که وابستگی به اشخاص، گروه‌ها و جریان‌های خارج از دانشگاه داشته باشد)، در راس جنبش دانشجویی کشوری که دارای جامعه مدنی پیشرفته ایست دیده شود!

آنچه که در آسیب شناسی جریان‌های دانشگاهی در ایران در دهه‌های اخیر به چشم می خورد دقیقاً این نکته و مطلب است که هرگاه دانشجویان و جریان‌های وابسته به جریان‌های خارج از دانشگاه شده‌اند، جریان دانشجویی به انحراف کشیده شده و به سرعت پایگاه اجتماعی شان را در بین دانشجویان از دست می دهند.

در ادامه مباحث یاد شده می توان چنین نتیجه‌گیری کرد که نفس و نفس نگاه‌های نقادانه جامعه در شش‌های تفکر مستقل دانشجویان، طراوت و شادابی می یابد. تلاش اشخاص و جریان‌های خارج از دانشگاه در جهت رسوخ در دانشگاه‌ها، به نوعی توهین به استقلال شخصیتی دانشجویان است. به استدلال «یورگن هابرماس» اندیشمند اجتماعی فرهیخته قرن اخیر که خود را به لحاظ تفکر انتقادی وابسته به جنبش دانشجویی می داند روش‌های جنبش دانشجویی، خاص یک گروه سنی هستند و با شکل روانشناسانه و شعایرگونه مقاومت در برابر

نسل والدین در پیوندند. بنابراین تقاضا از دانشجویان برای پیوستن به آنها بیهوده است. تنها کسانی که فهم درستی از اعمال خود ندارند و یا از لحاظ روانشناسانه در یکی از مراحل پیشین رشد [منظور در یکی از مراحل ۱ تا ۴ رشد اخلاقی کولبرگ] تثبیت یافته‌اند، ممکن است چنین تقاضاهایی را بپذیرند!! (هولاب، صص ۱۲۸ و ۱۲۹)

منابع: ۱- رابرت هولاب، یورگن هابرماس نقد در حوزه عمومی، حسین بشیریه، تهران، نشر نی، ۱۳۷۵

۲- ویلیام سی کرین، پیشگامان روانشناسی رشد، فرید فدایی، تهران، انتشارات اطلاعات، ۱۳۶۷

پاپاق لاریمیزی آتامیزین کوهنه بوشلارینا ساتدیق

کیشیلییمیزی اؤز بورجوموزا

توالت دووارلاریندا یاشاسین یازدیق

آفتافا گوتوردوق کؤکوموزه

شعبیرلی یازا- یازا

دووار قازا- قازا

آتالاری چاپا- چاپا

گندیردیک مترونون جنگینه

بیلگی سایارلار شعبیر یازدیلار

دووار قازدیلار و دونیانی باشباش چاپدیلار

بیز تزه دن پاپاق تاخدیق

فیقور توتدوق کامرالار قارشی سیندا

فوتولار آلتیندا یاشاسین یازدیق

پاشالاریمیز بویوتدولر اؤزلری نی....

قیزیل باهالاشدی

گوموشه اوز چئویردیک

یاغ تاپمادیق یئمیه

چیراق لاریمیز سؤندو

کوراوغولاری کور کیشی لره بنزدیک

شعبیر یازدیق

فلسفه اوخودوق

و فیقور توتدوق سوسیال توپلوم لاریندا

محمد سوداگر

[طالع شناسی]، سؤیلتی [شایعه] و قورغو قورامی [توطئه نظریه سی] بو کسه یول لاردان دیر. بونلار بیلگی و بیلیمین آلتراثیو (جایگزین) رولونو اوینایرلار.

قورغو قورامی بشرین میتوس مرحله سی نین ایدئولوژی سی دیر. بشر او مرحله ده عالمی تانیما دیغی اوچون اونو سیررلرله دولو گومان ائدیر و مونججیم لره، کاهین لره و یازقییا اینانیر- تانری لارین هاجانسا گترچک له شه جک قورغو پلان لاریندان اسیم- اسیم اسیردی.

گونئیده سنت لردن دولای میفیک باخیشین داوام ائتمه سی بیزی شاشیرمامالی دیر، آما مارکسیزم تجروبه سینسی قازانمیش قوزئیده نییه بیز ائله بیر اوزاق کئچمیشه، یعنی

میتوس مرحله سین، قاییتماق ایستیه بیرک؟ بیر جاواب بو اولای بیلر کی، بیز اوزاق کئچمیشه دئییل، میتوسون مودثرن دونیادا بیچیمینی دیششمیش طرزده جانلانیدیغی مرحله یه قاییدیریق: سووئت دؤنمیننه. سووئت ایدئولوژی سینده دیله غریبه بیر میفو- ائپیک روح اوفورمک له (باغیشلاماق لا) وارلیق و توپلوما منطیقی باخیش اولاناغینی (امکان) کورلادیلار. کونسپیرولوژی [توطئه آمیز] باخیش لی گوج قورولوش لاری بونو قصدن ائتدیلر کی، ایستالینی کورسویه قالدیرمیش اؤزنه، یعنی ایشچی صینیفی، گترچکلیک لری اؤرنمکده عاجیز قالسین. سونوجدا اؤنده رین آغزیندان چیخان جفنگیات گترچکلیک لری یئرینی آلسین. دیل ایله تیشیم ایشله وینی ایتیره رک دؤلت، اؤزگورلوک، عدالت، دوشمن، کوتله، دئموکراسی، پارتیا، حاق، ظولم و بیلیم کیمی ترمین لر چلیشکیلی (ضدیلتی) آنلام لارلا دولوب داشدی. بوتون توتالیتار رئژیم لرده دوشونمک اولاناغینی یوخا چیخارماق اوچون دیلده بئله جه موهندیس لیک آپاریلیر. بوندان سونرا دیلده کی ایم لر داها گترچکلیک لری گؤستریمیسی دئییل، ایسته نیلن گیزم لی آنلام لارین دوزن لیبی دیر. سووئت دؤنمینده، اؤزه للیک له لئنین دن سونرا، لوگوس کورلانماقلا میتوس ایستالینیزمین آخیر- زامان دوشونجه هؤرگوسو چرچیوه سینده دیر چلدی. گترچکلمیش سوسیالیزم "بیلیم منم" دئدی. بو ادعائین قورخونج

قورغو قورامی بشرین میتوس مرحله سی نین ایدئولوژی سی دیر. بشر او مرحله ده عالمی تانیما دیغی اوچون اونو سیررلرله دولو گومان ائدیر و مونججیم لره، کاهین لره و یازقییا اینانیر

سونوج لاری واریدی. بونولا دا بیلیم ایدئولوژی یه، بیلگین لرین اخلاقی باخیشینا باغلانندی. بلکه ده اونلارین پارتیا یا اوزاقلیق و یاخینلیغیندان آسیلی اولدو. بونولا دا، میتوس دؤنمینده اولدوغو کیمی، کونسپیرولوگیا دونیانی تانیما یؤنته مینه [مئتودونا] چئوریلدی. قورغولار بوتون ائوره نی (محیطی) بورودو. هر یترده دوشمن، وطن خایینی آختاریشینا چیخدیلار. کونسپیرولوژی باخیش لی سووئت مأمورلاری ایچه ریده و دیشاریدا دایما دوشمن آختاریشیندا ایدی. پارلاق گله جه یین یول لارینا تیکان سپن گیزلی آل لرین آختاریشیندا. بوتون سیاست، ایتیصاد و مدنیت بو تانیمنماز دوشمنین آدی آلتیندا یئنی- یئنی آنلام قازانیدی. آلبته بو گنئدیش اوزون سورمه یه جکدی، گنت- گنده ایدئولوژی کسردن دوشهرک همین دو یغولارین کوللو یونده یالانچی مدحیه لر قالاجاقدی، یا دا قاتی نیفرت لر.

قورغو قورامی هم بیزی بیلیم اؤرنمک عذابیندان قورتاریر، هم ده مسئولیتین آغیر یوکوندن. چونکو هنج بیر کؤتولوک، چاتیشمازلیق و گتری قالمیشلیغین مسئولیتی بیزیم اوزهریمیزه دوشمور. بونلار هامیسی دوشمن قورغوسودور.

آذربایجان توپلوموندا کونسپیرولوژی باخیش یایغین دیر. بو ایسه دوشونجه باخیمیندان بیر نؤوع گتری قالمیشلیغین گؤستریمیسی دیر. بو باخیشین اؤزه یی (مرکز) بودور: بوتون اولای لار، فنئومئن لر، دوشونجه لر و اثرلر پلانلاشدیریلیمیش

بیچیمده باش وئریر، یا دا یارانیر. اوسته لیک بو ادعائین مغزینده هر شئیین آرخاسیندا هانسیسا شر گوجون گیزلندیی گومانینی سئزمک اولار. باشقا سؤزله، بعضی لری نین گومانینجا، بشر عالمینده هر نه باش وئیرسه، دوشونجه لرین، ایستک لرین و عمل لرین چارپیشماسیندان توره نمکدنه، ثروت و قدرت اوجاق لاری نین قورغولاری نین سونوجودور. سانکی دوشمن قووهرلی نین فیربلداقلیغی اولماسا نه توپلومسال کچیشمه لر باش وئرر، نه ده یوخسوللوق کیمی آجی اولغولار عدالت سیزلییه گتیرب چیخارا بیلر. بو گومانا دایاناراق توپلومسال گنئدیش لری آچیقلاماغا چالیشدیغیمیز زامان، "کونسپیرولوژی" اورتایا چیخیر. کونسپیرولوژی یانسیلاماسی دوشونجه بوشلوقوندا باش وئریر. سؤیلتی [شایعه] ده بئله دیر. نجه کی، دوزگون خبرلشمه مکنانیزی اولمایان یترده و یا بیلگی قیتلیغیندا سؤیلتی یایلیر، اوسسال (عقلانی) دوشونجه نین گلیشمه دیینده ایسه اولغان اوستو و منطقیسبیز بیلگی لره اینام آرتیر، حقیقته و اراماغا کسه یول لار آختاریلیر.

سون سؤزوم: کونسپیرولوژی نه انستنتیکا ایله یؤنتم آنلامیندا ایلگی لیدیر، نه ده اطراف گترچک لیبی اؤرنمه یولودور، اوندا هنج تاریخ آراباسینی دئویندیرمک قابیلیتی ده یوخ دور. تاریخین دورتوسو "قورغو" دئییل، "سورون" دور.

کاریکاتور پاریشی

تصویر یا عکس یکی از ابزارهای فرهنگی عصر مدرن است که به دلیل کارآمد بودن و برقراری ارتباط عمیق با مخاطب، به یکی از ابزارهای آموزشی هم مبدل گشته است.

آنچه که در یک عکس، کاریکاتور، پوستر و ... منتقل می شود، ممکن است هزاران جمله از عهده انتقال آن برنیاید. مفاهیم منتقل شده توسط یک تصویر یا کاریکاتور ماندگارتر و جذاب تر از بقیه ای ابزارهای فرهنگی است..

بر این اساس، نشریه **تانیس** در نظر دارد در هر شماره از نشریه، صفحه ای را با عنوان «کاریکاتور پاریشی» به این مهم اختصاص دهد.

خوانندگان محترم نشریه **تانیس** می توانید **برداشت** خود از دو تصویر و **ارتباط موضوعی** آنها و نیز نظرات و افکار خود در ارتباط با این موضوع را با ما در میان بگذارید و بدین ترتیب در مسابقه کاریکاتوری ما شرکت کنید.

♦ به یک نفر از کسانی که موضوع این دو تصویر را درست حدس زده باشند، به قید قرعه یک جلد **کتاب** اهدا خواهد شد.

راه های ارتباطی نشریه **تانیس**:

SMS: 09339419462

E-mail: ato1384@yahoo.com

WEBLOG: tanishdergisi.arzublog.com

داغ چوخلو ادبیات لاردا و اؤزلیکله آذربایجان ادبیاتیندا دیره نیش (مقاومت) و دؤزوملو لوک سیمگه سی دیر. شاعر لر، داغ لاری اؤز شعر لرینده مخاطب توتوب، اولار ایله دانیشارکن هئچ کیمسه یه دئییه بیللمه دیگی سؤز لرینسی داغلاردا دئییه بیلرلر. بیرده داغلاردا اولان بؤیوک لوک و عظمت و بونلاردان آسیلی اولان وقار و متانت شاعرین اوره یینه الهام باغیشلا ییب و اونون توجهینی اؤزونه جلب ائدیر. گاهدان داغ لار شاعرین شعرینده بیر مخاطب کیمی یوخ، بلکه شاعرین دانشدیغی موضوع و سؤز آچدیغی قونودور. بورادا بیر نئچه اؤرنک بو سؤزو یاخشی درک اتمک اوچون یارارلی اولاییلر:

(۱) بو نه نئی سسی دیر، نه کامان سسی

هجرائین هارایی، هاییی دیر داغلار

بیر پاییز اورکده بیر یار قاپی دا

بو گون شوگیلیمین تویودور داغلار... (شو جاعت)

(۲) هردن چیچک، گول یادیمادوشنده

اوچور اوره ییمین قوشو داغ لارا

کنچن گون لریمی خاطر لایاندا

آخیر گؤز لریمین یاشی داغ لارا... (احمد قربانی)

گاهدان شاعر بیر اؤزل داغین آدینی چکمک ایله اونا اؤزل بیر باخیشلا یاناشیر:

(۱) حیدر بابا ایلدیریم لار شاخاندان... (شهریار)

(۲) شاه داغیم، چال پاپاغیم، اتل دایاغیم، شانلی سهنندیم... (شهریار)

(۳) ساولان شعری (هوشنگ جعفری)

(ب) بولاق (چشمه، بولاق، گؤزه)

بولاق آذربایجان ادبیاتیندا صافلیق، آیدینلیق، دوزلوک و صداقت سیمگه سیدیر. آذربایجان ادبیاتیندا (اؤزلیکله کلاسیک ادبیاتیمیزدا)، بولاق آینا کیمی صاف و صداقتلی اولدوغو اوچون شاعر لرین اورک سؤز لرینی دئمه یه بؤیوک پناهگاه اولموشدور و شاعر لر اینجه دیوغلاری ایله بولاقلا ایلگی یه کئچیب و اونونلا دانیشمیشلار. آذربایجان ناغیل لاریندا، بولاق باشی شاعر لرین بیغناق یئری اولموشدور. ایندی ایسه نئچه اؤرنک:

(۱) آخشام - سحر چشمه سنین باشینا

بیلیرسن می نئجه جان لار دولانیر؟

هر میللتین ادبیاتی او میللتین فرهنگ و کولتورونون بؤیوک و آیرلماز بیر قولو (شاخه سی) دیر. هر میللتین ادبیاتیندا چئشیدلی ژانرلار (انواع ادبی) واردیر. بو ژانرلارین هر بیرینین هامی میللت لرین ادبیاتیندا اولماسی گرکلی دئییل. ادبیات دئدیگیمیزده، تکجه شعر و ادبی نثر لر یوخ بلکه ادبیات دا یئرله شن چوخلو فرهنگ و کولتور قالب لری دیر. آذربایجان ادبیاتینا گلدیگه بو ژانرلار داها چوخ و زنگین دیرلر. بو ژانرلارین بیر سیراسی بولاردان عبارت دیر: شعر، نثر (اؤیکو، ناغیل، رمان و ...)، دبلر و عنعنه لر، موسیقی، رقص، بایاتی، آغی، نازلالمالار و...

شعر

شعر، هر میللتین ادبیاتیندا بؤیوک و اوستون یئر توتور و اؤنملی و انتگیلی رول اویناییر. شعر هر فورمادا و هر قالبده و ائله جه ده هر مضمون دا سؤیله نیرسه، اونون یارانماسیندا موختلیف عامل لر ائنگی بوراخیر. او عامل لرین بیر شعرین هانسی مضموندا (حماسی، عاطفی و ...) اولاجاغی دیر و بیر آیری سی شاعرین قدرتی و یتنه نه یی (مهارتی) و اونون باشقا عامل لر ایله نه جور ایلگی قورماسی دیر. بولارین هامی سیندان اؤنملی سی شاعرین قافاسیندا کی موخاطبی دیر. شاعر بیر سؤزو، نئچه فرقلی موخاطبه نئجه جور سؤیله یه بیلر. شاعر شعری نی اؤز موخاطبینه دئینده، اونونلا ایلگی لئیر و بو ایلگی نین نه قدر گوجل و درین اولماسی شاعرین دیوغلارینا ائنگی بوراخیب و شعرین داها یوکسک دیوغلارلا صاحب اولماسینا سبب اولاجاق.

آذربایجان شعرینده قافاسال موخاطب لر

تورک و اؤزلیکله آذربایجان ادبیاتیندا (شعرینده)، تورک دلی نین وئردیگی امکان لاردان و تورک خالقی نین میلی روحوندان آسیلی اولان نندن لره گؤره، تورک شاعر لری و ادیب لری اؤز شعر لرینی سؤیله ینده موختلیف موخاطب لر ایله ایلگی قوروب و اؤز شعر لرینی او موخاطب لره سؤیله میشلر. او موخاطب لر سای باخیمیندان چوخ و نوع (جنس) باخیمیندان داها چئشیدلی دیرلر. آذربایجان شعرینده قافاسال موخاطب لر او قدر چوخلو و چئشیدلی دیرلر کی گؤروروک شاعر لر حتی بیر جانسیز نسنه (اشیاء) ایله ایلگی لئیب و اونونلا دانیشماغا باشلا ییرلار. ایندی ایسه بو چئشیدلی موخاطب لرین گؤزه - گلیم و چوخ ایشلک لریندن بیر سیراسی نی قیسا آچیقلاما ایله آد آپاریریق:

۱- طبیعت عنصر لری، ۲- انسان (اشخاص)، ۳- اشیاء،

۴- قافاسال قاوراملار (انتزاعی مفهوم لار)، ۵- حیوانلار

۱- طبیعت عنصر لری

الف) داغ (داغ، تپه، دره، زیروه و ...)

بولور بوخاق، آلما ياناق، آی قاباق

شاهمار زولفو پريشان لار دولانير... (آشيق على عسگر)

(۲) دنديم هر نه ايسه بير شئعير (شعر) يازيم

ياديما سن دوشدون آی جئيران بولاق

من سنى گؤرنده سوتول گنج ايديم

سن دونيا گؤرموشدون آی جئيران بولاق... (۴)

(ج) يايلاق (د) چمن (ه) گول و ...

۲- انسان (اشخاص)

شعر ده بير گنئل (عمومى) مخاطب اولور بير ده اؤزل (خاص) مخاطب. شعرين گنئل مخاطبى انسانلار اولدوغونا گؤره و هابئله انسان هر بير نسنه دن دويغولو اولدوغونا گؤره، شاعر انسان ايله داها ياخشى ايلگى قورايلير. شاعر گاهدان اؤزل بير شخصى مخاطب توتوب سؤزلرينى اونا دئيبير و گاهدان دا اؤزل بير شخصدن سؤز آچيب و اوندان دانئيشير. بو آرادا شاعرين مخاطبى اولان انسانلار دا چئشيدلى اولورلار. بير زمان شاعر اؤز سئوگيليسىنى، آتا- آناسينى و ... نظر ده توتوب و اونونلا دانئيشير و گاهدان دا بير ميللى و حماسى شخصيتدن و يا مشهور و آدليم و ديرلى بير انسان دان دانئيشير.

(الف) گؤزل، سئوگيلى، آنا، آتا و ...

(۱) گؤزل لرين گؤزلى سن، گولوسن

اينجه- اينجه، گؤزل- گؤزل گول گؤزل

سن گولنده قاناد آچيب اوچورام

من بولبولم سن بير گؤزل گول، گؤزل... (احمد قربانى)

(۲) آماندير سئوگيليم گل بير گؤروشك

قلبيمين آيناسى پارالانميش

من هجران خسته سى بير ده يئنى دن

آيريليق اودوندان يارالانميش... (۴)

(ب) اؤزل شخصيت لر:

غيرت چاغى دير قوللارينى چيرمالا بابك

اود يوردودور يوردون يئكه تونقال قالا بابك. (يعقوب حضرتى)

دده قورقود، ستارخان، پيغمبر، اماملار، پادشاهلار و ... آذربايجان شعرينده

ان چوخ ايشلنن قافاسال مخاطبلردنديرلر.

۳- اشياء

آذربايجان ادبياتى او قدر گنئيش و دولغون دور كى اوندا بير جانلى شاعر ايله بير جان سيز نسنه نين ايلگى سى و دانئيشيغى گؤرونور:

سنسن منيم بو دونيادا

دؤولتيم ماليم ساماوار (سماور)

سحر تنزدن قايناماسان

ياماندير حاليم ساماوار (۴)

۴- قافاسال قاوراملار (انتزاعى مفهوم لار)

گاهدان شاعرين مخاطبى و سؤز آچديغى قونو بير شخص، اشياء و ... يوخ بلکه بير انتزاعى مفهوم دور. بو سيرادا يئرلشن مخاطبلرين ان چوخ ايشله يى دونيادير. آذربايجان شعر خزينه سينده دونيا مذمتينده يازيلان شعرلر آز دئييل.

۵- حئيوانلار (جئيران، آت، بولبول، قوشلار و ...)

آذربايجان ادبياتيندا، حئيوانلار وصفينده اولان و گاهدان اولارلا انسانى دويغولار باغيشلايان شعرلر چوخ دور:

(۱) آغ آتيم، قول قاناديم، ... (هوشنگ جعفرى)

(۲) جئيران شعرى (صمد وورغون)

(۳) قير آت، دور آت (كور اوغلو داستايندا)

(۴) وورغونو حوسونونه ائيلدين عاشق

آى بيزيم ائل لرين گؤزلى جئيران!

قاچيشين بويونا وئرير ياراشيق

باخيشين، دوروشون مزه لى جئيران... (قنبر شمشير اوغلو)

خدایان ترکان باستان: اومای

[نویسنده: Rafael Bezertinov]

[مترجم: مجید دلشاد]

در اعتقادات ترکان و مغولهای باستان، اومای الهه مونثی بود که هم سطح خدایگان و ارواح والامقام به شمار می آمد. او را یکی از همسران مورد علاقه «تانری» (خدای آسمان) می دانند که در قلمرو آسمانی (بهشت) زندگی میکند. مانند یثر-سوب، اومای نیز به طور مستقل، همچون گماشته‌ای مأموریت‌هایی را برای تانری انجام می‌دهد. یثر-سوب بر تمامی موجودات روی خشکی و درون آب حکم می‌راند، ولی اومای این توانایی را دارد که نیروی خدایی را به مردم ببخشد.

ارائه یک تصویر از اومای تقریباً کار غیرممکنی است. با زندگی در بهشت، اومای اشعه‌هایی را به سمت زمین می‌تاباند که این اشعه‌ها با نفوذ در وجود بشر تا لحظه‌ی مرگ او در وجودش شعله میکشد. این شعله نیروی حیات و قدرت فیزیکی بشر را تأمین می‌کند. اما این نیرو نه روح انسان است و نه «کوت» (شانس و اقبال). این نیرو، نیروی خدایی است که رابط بشر و بهشت است و از طرف تانری فقط به افراد برگزیده اعطا میشود. اگر این شعله خاموش شود، چراغ حیات بشر هم خاموش می‌شود... به همین ترتیب تمامی جنبه‌های روحی و فیزیکی دنیای ما زیر نظر این دو الهه یعنی یثر-سوب و اومای قرار دارد.

برای ترکان باستان اومای به عنوان الهه مونث والامقامی که تمامی ترکها را رهبری میکند، مورد ستایش بود. او با همکاری یثر-سوب و تانری موجب برتری نیروهای ترکها بر دشمن می‌شد. در کتیبه اورخون در ستایش «تونیکوک» نوشته شده است: «تانری، یثر-سوب، اومای (الهه)، آنها این برتری را به ما ارزانی داشتند...» همچنین در همین کتیبه همسر خاقان را با اومای مقایسه میکنند: «...اولیا حضرت، مادر من خاتون، قابل مقایسه با اومای هست...» همین جمله نشان می‌دهد که جایگاه و حرمت اومای هم سطح با بالاترین مقامات حکومتی ترکان باستان و خاقان‌ها که نماینده‌ی خدایگان روی زمین هستند، میباشد.

ترکان باستان حیوانات را برای اومای قربانی می‌کردند و طی مراسمی رسمی طبق‌هایی از لبنیات و گوشت را برای الهه پیشکش میکردند.

بعد از انقراض و تجزیه حکومت‌های ترکان باستان و کوچ آنها از منطقه اوراسیا، اومای فقط به عنوان محافظ زنان باردار و کودکان از ارواح خبیث زمینی در خاطرها باقی ماند. اگرچه اومای هنوز هم در خاطر ترکان آلتای مانده است.

امروزه بخشی از ترکان آلتای اعتقاد دارند که «زمانی که کوت (در بالا

اشاره شد) به زمین آمد، بشر ضعیف و ناتوان بود، بنابراین همراه بشر اومای نیز از بهشت فرود آمد و از او -حتی در رحم مادرش- محافظت کرد.» این عمل اومای ضرورت داشت چون ارواح خبیثی که به درون بشر نفوذ می‌کردند، این توانایی را داشتند که حتی درون رحم نیز به او نفوذ کنند و نطفه را خراب و باعث سقط جنین شوند. با فرارسیدن زایمان، اومای کمک می‌کند تا نوزاد به دنیا بیاید و برای این کار، گاهی با روح خبیثی که قصد دارد تا نوزاد را به سمت خود کشیده و مانع از بدنیا آمدنش شود؛ مبارزه می‌کند. زایمان‌های طولانی و یا دشوار این گونه توجیه می‌شود.

اومای کمک می‌کند تا بند ناف به شکل صحیح بریده شود. او نه تنها از جنین محافظت می‌کند، بلکه بعد از تولد صورت او را شسته و پلک‌هایش را تمیز میکند. اومای با روش منحصر به فردی کودک را سرگرم کرده و با او حرف می‌زند. آنها همدیگر را به خوبی درک می‌کنند. بعضی وقت‌ها نوزاد در عالم رویا می‌خندد و یا لبخند می‌زند و گاهی هم این کارها را در بیداری انجام می‌دهد. اما بعضی وقت‌ها هم گریه و زاری می‌کند و خوابش بی‌نظم می‌شود چون در این مواقع اومای او را تنها گذاشته است.

برخی از ترکان آلتای زمانی که کودک به سن شش ماهگی می‌رسد، با دعوت از یک کام (کاهن و پیشوای مذهبی) طی آیین مذهبی خاصی، گاو جوانی را برای اومای -آنا (مادر) قربانی می‌کنند. در این آیین آنها از اومای می‌خواهند کودک را تقدیس و از او مراقبت کند. همچنین تیسر و کمان کوچکی را به عنوان نمادی از سلاح اومای که با آن به مبارزه با روح خبیث می‌پردازد؛ به گهواره کودک می‌آویزند.

محافظت اومای از کودک تا زمانی ادامه دارد که او به راحتی بتواند راه برورد، بدود، زبان اطرافیانش را بفهمد و آن را صحبت کند. این تکامل حدوداً در سن 5-6 سالگی رخ می‌دهد. حالا کودک عضوی از جامعه‌ی خود شده است و اول از همه در دایره خانواده و فامیلش به عنوان فردی که میتواند کار و با هم‌سن و سالهایش بازی کند، پذیرفته شده است. در این مرحله رابطه‌ی او با اومای -آنا به طور کامل قطع می‌شود. وقتی کودک به این سن می‌رسد، به درخواست والدینش مراسمی برای تانری برگزار می‌شود و با قربانی کردن حیوانی، از تانری برای کودک تقاضای عمر طولانی می‌شود. چون در این هنگام تانری «کوت» را در وجود نوزاد می‌دمد. ترکان سایان همچون آلتای‌ها، اومای را الهه زنان باردار و نوزادان می‌دانند. در اینجا عقیده‌ای باستانی در مورد مشخصه‌های الهه‌ای مونث که در عمل زاد و ولد انسان -به عنوان مدافع زنان باردار و نوزادان- در مقابل ارواح خبیث عمل می‌کند، بخوبی نشان می‌دهد کودکانی که با

- چندین دهه است که موضوع «زبان مادری» در سراسر دنیا، علی‌الخصوص در جوامع پیشرفته مورد توجه واقع شده است؛ جوامع مذکور تلاش‌های چشم‌گیری در حوزه‌ی زبان مادری خویش انجام داده‌اند. از جمله می‌توان به:
- ۱) صدور اعلامیه‌ی منشور اروپا در سال ۱۹۹۲ در مورد زبان‌های منطقه‌ای اروپا
 - ۲) تصویب قانون **Loi Toubon** در سال ۱۹۹۴ در فرانسه برای ارتقاء سطح زبان فرانسوی
 - ۳) تأسیس سازمان بنیاد حمایت از زبان‌های در معرض خطر در انگلستان در سال ۱۹۹۵
 - ۴) صدور اعلامیه بارسلون در سال ۱۹۹۶ در مورد حقوق زبانی
 - ۵) نامگذاری ۲۱ فوریه توسط سازمان یونسکو در سال ۱۹۹۹ به نام روز جهانی زبان مادری
 - ۶) نامگذاری روز ۲۶ سپتامبر هر سال به نام روز جهانی زبان
 - ۷) نامگذاری سال ۲۰۰۱ به نام سال زبان‌های اروپا
 - ۸) ساخت سریال آن سوی بابل در سال ۲۰۰۲ در مورد چگونگی جهانی شدن زبان انگلیسی
 - ۹) پخش سریال داستان زبان انگلیسی در سال ۲۰۰۲
 - ۱۰) تولید آثار هنری با موضوع زبان توسط هنرمندانی همچون میشل هاواس، آرکیبالد مک‌لش، هاموند گوتری، ژان وژه، یوئان بودون، آلفونس دوده، دیوید مالوف، مارگارت اتوود و صدها اثر دیگر با محوریت زبان سرتاسر جهان
 - ۱۱) پروژه‌ی شهر زبان و پروژه‌ی شهری به مثابه چشم‌انداز زبانی
 - ۱۲) صدور بیانیه سازمان یونسکو در مارس سال ۲۰۰۳
 - ۱۳) تأسیس صندوق حمایت از زبان‌های در معرض خطر
 - ۱۴) موزه‌ی آموزش زبان کی‌یف
 - ۱۵) موزه‌ی مجازی میراث زبانی آمریکا
 - ۱۶) مجله پیام یونسکو (شماره‌های: ۲۴۲، ۲۵۹، ۲۸۵ و ۳۵۹)؛ اشاره کرد. همه‌ی این‌ها، نمونه‌هایی هستند که ما را متعهد به بررسی اهمیت و تأثیر زبان مادری‌مان می‌نمایند. متأسفانه، عموم مردم تعریفی نادرست و محدودی از زبان دارند. آن‌ها زبان را صرفاً وسیله‌ی برقراری ارتباط می‌دانند. این ذهنیت پیش از هر چیز ساده‌انگارانه است.

اراده آسمانی روی زمین به دنیا می‌آیند، نسبت به ارواح خبیث بسیار حساسند.

کودکان بر خلاف بزرگ سالان -البته به جز کام‌ها (پیشوایان مذهبی)- ارواح را در محل زندگی‌شان می‌بینند و حس می‌کنند. همچنین ماهیت مونث الهه در اسم اوامی منعکس شده است. که در هر دو زبان ترکی و مغولی به معنای رحم زن و جفت جنین و حتی بند ناف به کار رفته است. همین موضوع بر نقش اوامی در زاد و ولد انسان تأکید میکند. زنان و همسران نازا و یا آنانی که فرزندان‌شان در نوزادی می‌مردند، به پیشگاه اوامی دعا میکردند. «کام‌ها» در زایمان‌های دشوار به او پناه می‌آوردند و زنان او را اوامی - آنا می‌خواندند. این اعتقاد که اوامی به معنای رحم و بند ناف است، در بین آلتای‌ها و مغول‌های امروزی یکسان نیست. بر اساس همین اعتقاد که اوامی تا ابد درون بند ناف زندگی میکند و کودک را راهنمایی میکند؛ بسیاری از خانواده‌های ترک بند ناف را در نزدیکی آتشدانی (مخصوص اوامی) زیر خیمه‌ای دفن می‌کنند (یادداشت مترجم - این رسم هنوز هم در آذربایجان رایج است). همچنین بسیاری از خانواده‌های ترک، یک تیر و کمان و یا یک دوک نمادین را به عنوان طلسم برای کودکان می‌ساختند. تیر و کمان مخصوص پسرها و دوک مخصوص دخترها بود. این نمادها را در محل زندگی کودک در نزدیکی‌های گهواره آویزان می‌کردند. این آویزها از اولین لحظه‌ای که کودک در گهواره قرار می‌گرفت تا زمانی که دیگر به آن نیازی نداشته؛ به گهواره آویخته می‌شد. تاتارهای امروزی اوامی را پرستش نمی‌کنند. این اشارات از داستان‌ها و افسانه‌های قبل از اسلام بدست آمده است. در زبان تاتاری کلمات زیادی وجود دارد که از ریشه‌های اوم، یم، آم (um,ym,im) هستند که به معنای رحم و ارتباط مادر با جنین است مانند: یم، یمین آمو و امروزه ترکان درباره الهه اوامی چیزی نمی‌دانند بنابراین او را نمی‌شناسند. این عدم شناخت آنها را نه از لحاظ معنوی و نه از لحاظ مادی غنی تر نمی‌کند. تولد الهی کودک و مراقبت از او، اکنون فقط در عمل تولد خلاصه شده است و حتی بسیاری این عمل را نه به خاطر خودشان بلکه برای دیگران انجام می‌دهند.

این مقاله ترجمه قسمتی از مقاله

OLD - TURKIC DEITIES از کتاب
TENGRIYALIZM - RELIGION OF TURKS
AND MONGOLS نوشته **Rafael Bezertinov**
(قسمت اوامی) است.

در شماره‌های بعدی تائیش، ترجمه قسمت‌های دیگری از این مقاله را می‌خوانید.

با تشکر از: مجید دلشاد و مهرداد کرمی

«قوه‌ی ناطقه» و «زبان» نیاستی معادل یکدیگر در نظر گرفته شود. بر اساس نظر فردینان دوسوسور، «زبان فرآورده‌ای اجتماعی است.» این خصلت اجتماعی آن را با بسیاری از پدیده‌ها، روندها و عوامل اجتماعی - فرهنگی پیوند می‌دهد. این پیوندها تا جایی است که گفته می‌شود: «زبان انسان را ساخته و انسان زبان را.» با در نظر داشتن چنین تعبیری گزافه نخواهد بود اگر بگوییم که زبان جزئی از آن داشته‌های انسانی است که «نوع آدمی» را از «انسان» متمایز می‌سازد.

از سوی دیگر، مطالعه در هر حوزه‌ای نیازمند دانستن تعاریف مقدماتی در آن زمینه می‌باشد. بنابراین گفتار خود را با ذکر تعاریف جداگانه‌ای از زبان و زبان مادری آغاز می‌نمایم:

زبان: «زبان عبارت است از قواعد دستور و معنایی که در پشت واژه‌ها نهفته است اما در آن‌ها بیان نشده است.»

زبان مادری یک جامعه: عبارت است از زبانی که اعضای جامعه با یکدیگر توسط آن در ارتباطند و آن را از پیشینیان خود فراگرفته‌اند.

برای سهولت در این مقاله گاه‌ها به جای بیان واژه‌ی زبان مادری از واژه‌ی زبان استفاده می‌شود.

با در نظر داشتن تعریف فوق از زبان چنین برمی‌آید که زبان از دو بخش قواعد دستور (که شکل ظاهری زبان را می‌سازد) و معانی نهفته در پشت واژه‌ها (که باطن زبان را می‌سازد) تشکیل یافته است. نکته‌ی مهم و اساسی که شاید توجه عموم به آن کمتر است، همان باطن زبان یا به عبارتی بخش دوم آن است. مسئله‌ی بنیادی در این قسمت گفتار مصدر و چگونگی ایجاد معانی نهفته در پشت واژه‌ها می‌باشد. بنابر تلقی سوسور، «معانی از درون و در داخل زبان ایجاد می‌شود، نه به وسیله‌ی اشیای جهان خارج، که به واسطه معانی به آن‌ها اشاره می‌کنیم.» به عنوان مثال شما دو لغت «آت» و «گون» در زبان تورکی را در نظر بگیرید. لغت اول به یک نوع حیوان اشاره دارد که ما بر روی آن سوار می‌شویم و لغت دوم به یک ستاره‌ی درخشان در منظومه‌ی شمسی اشاره دارد که موجب روشنایی زمین می‌گردد. این دو معنی، تعبیر سطحی از دو لغت ذکر شده‌اند؛ درحالی که بنابر نظریه‌ی سوسور معانی واقعی دو لغت یاد شده از درون زبان ایجاد شده و برای تمیز دادن آن‌ها از هم‌دیگر به دست می‌آید؛ معنی لغت آت از این واقعیت ناشی می‌شود که آت از گون و یا از لغات دیگر تمیز داده شود تا تفاوت آن‌ها درک شود. البته چنین برداشتی قطعی و یا حداقل کلی نمی‌باشد.

باید اضافه کرد که دو رویکرد نظری اساسی جامعه‌شناسی، یعنی «ساختارگرایی» و «کنش متقابل نمادین» هر دو از مطالعات زبان، به ویژه مطالعات فردینان دوسوسور سرچشمه گرفته‌اند؛ همچنین رویکرد نظری هر دو برای تحلیل رفتار و عملکرد یک جامعه هم در سطح کلان و هم در سطح خرد، «ریشه‌یابی در درون زبان» است.

به موضوع خود، یعنی زبان بازمی‌گردیم. یکی از عواملی که جامعه‌ی انسانی را از یک جامعه‌ی حیوانی متمایز می‌سازد، نوع فکر کردنی است که به آن تفکر نمادین گفته می‌شود. اینجاست که نقش بی‌بدیل زبان در متمایز ساختن نوع آدمی از انسان آشکار می‌گردد؛ چرا که زبان، چونان زمینه و متن این نوع تفکر مطرح می‌شود. در اینجا، «انتقال تجربه از طریق زبان» است که عامل اصلی به وجود آمدن فاصله‌ی بین جامعه‌ی بشری و حیوانی است.

آنچه که در عصر حاضر «ارتباط» نامیده می‌شود، سرمنشأ تمدن، هنر، فرهنگ و هر آن چیزی است که عامل به وجود آورنده‌ی آن، جامعه بوده است. با این دید زبان سرمنشأ داشته‌های یک جامعه است؛ چرا که یکی از اصلی‌ترین دلایل به وجود آمدن یک جامعه، زبان آن جامعه می‌باشد.

هاکت در این باره می‌گوید: «هر زبان یک جامعه زبانی را به وجود می‌آورد؛ در نتیجه زبان عامل اصلی به وجود آمدن جامعه می‌باشد.» و نیز از آنجایی که جامعه هر آن چه را که در طول تاریخ به دست آورده در زبان خود ذخیره نموده است، آن را می‌توان حافظه‌ی جامعه دانست. از سویی هر جامعه‌ی زبانی، زبان مختص خود را داراست که بر اساس تعریف آن در ابتدای این گفتار، زبان مادری آن محسوب می‌شود. همچنین با توجه به نظر دوسوسور مبنی بر این که زبان فرآورده‌ای اجتماعی است، زبان مادری یک جامعه را می‌توان هم مولد و مولود جامعه و هم حافظه‌ی جامعه دانست. جامعه «فرهنگ»، «هنر»، «تاریخ»، «تمدن» و هزاران دستاورد دیگر خود را در قالب واژگان، ضرب‌المثل‌ها، اصطلاح‌ها و یا با اشکالی دیگر حفظ نموده و آنها را به نسل بعدش انتقال داده است. زبان بر اثر عادت‌ها و رسومات یک جامعه پدید آمده و بیانگر آن‌هاست. چنان‌که برای زیستن و یا شناختن یک جامعه به بررسی عمیقی در زبان آن جامعه نیاز می‌باشد. به عنوان مثال آن چیزهایی که برای اعضای یک جامعه‌ی معین اهمیت تطبیقی نداشته باشند، ممکن است در زبان آن جامعه نام مشخصی برایشان وجود نداشته باشد. اما آنچه که برای یک جامعه از نظر تطبیقی بسیار اهمیت داشته باشد، ممکن است نه تنها یک نام، بلکه شاید چندین نام داشته باشد. بنا بر عقیده سایپروورف، همان‌گونه که عادت‌های اجتماعی یک جامعه بر روی زبانش تاثیر می‌گذارد، تأثیر متقابلی از زبان بر روی جامعه نیز اعمال می‌شود. یعنی ساختار زبان از عقاید سرچشمه می‌گیرد و سپس در جهت تقویت این عقاید عمل می‌نماید.

منابع:

- 1- گیندز، آنتونی، جامعه‌شناسی، چاپ بیست و پنجم، نشر نی، تهران، 1389
- 2- مدرسی، یحیی، درآمدی بر جامعه‌شناسی زبان، چاپ سوم، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران، 1391
- 3- معینیان، نرמینه، زبان‌شناسی از دیدگاه انسان‌شناسی، چاپ اول، انتشارات ستوده، 1388، تبریز

آدی گلجک اوره ییم دیکسیندی، قفیل داش توخونان پنجره تک. کؤلوم سؤزلرینه آياق یالین قاچدی، گنجه اغیر، گنجه اوزون، گنجه دوغولارا گئییم، اونو دئییم؟ بونو دئییم؟ نه یی دئییم؟ نه یی دئییم؟ اما گرک یازایدیم. گون گونه فالانین ایندی او گون بو گوندو، اؤزو کیمی سؤزونو باغریما باسیرام. نیسگیلی اوره ییمه دولور. گؤزومه یاشی دولور. زور ایل لر ایدی شاهنشاه آریامهردن بو یروق بئله ایدی «یک زبان، یک ملت، یک فرهنگ». اوخولدا تورکجه دانیشان فلکه باغلانیردی، تورکجه یازیب- پوزماق یاساق اولدو. غلام حسین ساعدی: «قویمادیلار تورکجه یازام. زبانم را در دهانم سوزاندند». «چوب به دستان ورزیل»، «عزاداران بیل»، «آ با کلاه- آ بی کلاه» و ... یازدی یاراتدی. آما بونلار قانیقلیق وئرمیردی. آخیر بو دوروما راضیلاشمادی، سوسدو، پانتومیمه ساری چکیلدی. ائله بیل ایسته بیردی بیر سؤز آنلاتسین. «شهریار قویمادیلار آنا دیلده یازماغی اؤیره نک...». بئله بیر فضادا «نادر» قلمینی قیلینج کیمی قینیندان سیبیردی:

باخمایین کی اونودولموش اوجاغیق، آی ائل لر!

داوا درمان دولوسو بور- بو جاغیق، آی ائل لر!

غفلت اؤلدورسه بوگونه بیزی، والله بیلیرم

بیز صاباح بو کفنی بیر تاجاغیق، آی ائل لر!

بیزی زنجیرله مک اولماز، دل یی بیر کؤلگه کیمی

قاچانی قومامالی، قوساز قاچاغیق، آی ائل لر!

بیزی چوخ دا اوشاغا- آنلامازا قییمایسین

نه قدر پاسلی، کوت اولساق پیچاغیق، آی ائل لر!

آنام اوخشاردی کی، «نادر» بالامین کول گؤزونه

او بیلیرمیش اونودولموش اوجاغیق، آی ائل لر!

نادر ایسته یینه بیر عؤمور حسرت یاشادی:

حسرت چکدیییمیز گؤر نچه ایلدی

کاش بیر ایل اولایدی دئییدیم بیلدیر

گؤزومون یاشینا چوخ دنمه لیل دیر

سو گؤزه دن لیل دیر کوزه نئیله سین...

اؤز آنا یوردوندا بیر غریب کیمی یاشامی نین سببینی بئله گؤرور:

دئییرلر هاوادا سس اؤلمز قالار

گؤرون طبیعتین بیر مؤعجیزه سین

بوگونکو عالیم لر هاوایان آلیر
داوود پیغمبرین نئی نین سسین
یعنی بوگونکی لر، دونکی لرین
سسینی ائشیدیر دریندن درین
ملمه کامانیم، ملمه تاریم

دردینی غمینی هنج کیم بیلمه بیر

بوخچایا بوکولسون های- هارای لاریم

سس لر اؤز واختیندا ائشیدیلمه بیر

نادیری حسرت شاعیری آدلاندیرماق اولار و بونو بوتون

شعرلریندن دویماق دا اولار:

...بوکمه قورلو سسیمی بوخچالارا، بوکمه قورون!

ایلدیریم آیناسی یام، اود هارایی وار منده...

جانیمی بول لارا سردیم، گوش آددیملامادی

حسرتین گؤر نه دومانلی دولایی وار منده

داماریمدا قان آخیر آددیم آتیر... نئیله مهلی

ائل لرین بلکه بوغولموش سارایی وار منده

ائله یازیر کی، کؤز- کؤز یانیرام ایچیمدن اود توتوب

آلولانیرام. او اؤز یازی لارینا بئله باخیر:

سسیم گیرایی دی گؤیلوم شیکسته دی نازلیم

علاج نه دیر کی، یارام اوست- اوسته دی نازلیم

...آنم باهار آياق اوسته ناماز قیلا بیلیم

کی سرو اوغول لاری قددی شیکسته دی نازلیم

منیم سسیمدی بو قاتیل کیمی آسيلمیش ساز

منیم سسیمدی بو قوش کی، قفسده دی نازلیم...

اویانیر باخیشیندا سووال... آخی نه دئییم

سسیم گیرایی دی گؤیلوم شیکسته دی نازلیم

آی کئچیب ایل کئچیب هامان- هامان دی هله ده نادرین

یازیلاری ایشیق اوزو گؤرمور.

سن سیز سینخیبیدیر قوجالیبیدیر کوچه لر

گل گؤر نه گونه اؤزون سالیبیدیر کوچه لر

گئتدینسه ده گتتمه دی دادین آغزیندان

گل تامسینا- تامسینا قالیبیدیر کوچه لر....

کانون آذربایجان شناسی
دانشگاه تبریز
۱۳۸۴

اوجاق تانیتیمی (معرفی کانون آذربایجان شناسی)

آذربایجان

مدیتیلر قاینای اولان آذربایجان، یئددی مین ایلدن اوزو یری موختلیف مدنیت لری اوز قوچاغیندا بسله ییب، دونیا تانیتدیرمیشدیر. آذربایجان تاریخ بویو اوزل و استراتژیک موقعیته ییبه اولدوغونا گوره ائیش یوخوش لاری تجربه ائدی، بو اوجاق اوجالیقلار سونوجوندا تورلو کولتورلر و تمدونلر بو تورپاقدا یارانمیشدیر. ان اسکى زامانلاردان آذربایجانلی لارین بو تورپاق لاردا توکدویو قان ترلر بوگون آذربایجان تاریخ و کولتور آغاجین بارلاندریب و بیزیم اوچون دونیانین ان زنگین و دیرلی کولتور خزینه لریندن بیرینی میراث قویموشدور. دونیادا موختلیف ساحه لرده چالیشان بیلگین لرین و ئردیگی بیلگی لره گوره، آذربایجان مدنیتی دونیانین ان اسکى، کؤکلو و تاسیز نمونه لریندن بیرى اولراق، اجتماعی یاشایشین بوتون ساحه لرینده او جومله دن یازیلی و شیفاهی ادبیات، چالغی (موسیقی) و اینجه صنعت، تاریخ، فولکلوردا و... دیرلی و زنگین اثرلر یاراتمیشدیر.

ایندیکی چاغدا بو مدنیت و کولتورو هم اوز میللتیمیز آراسیندا و هم ده دونیانین باشقا میللت لرینه تانیتدیرماق اوچون یوردوموزون باشا باشیندا کولتور اوجاق لاری نین اولماسی گرکلی دیر. بو آماج یئتیشمک اوچون تبریز بیلیم یوردوندا آذربایجانلی اؤیرنجی لر طرفیندن آذربایجان تانیتیم اوجاغی یارانمیشدیر.

آذربایجان تانیتیم اوجاغی

آذربایجان تانیتیم اوجاغی ۱۳۸۴- ونجو گونش ایلینده، آذربایجان ساحه سینده کولتورل بیر اوجاغین یارانماسی آماجی ایله تبریز بیلیم یوردونون کولتورل ایشلر مودیریتینین موجودیزی اساسیندا قورولدو. بو اوجاق آذربایجان تورکجه سی نین دیل و ادبیات کیلاس لاری ایله ایشین باشلایب، سونرالار موختلیف سرگی، درگی، گزی و ییغینچاق لار قورماق ایله ایشلرین ایره لی له ییب دیر. ایندی ایسه آذربایجان تانیتیم اوجاغی هفته نین بش گونونده (یئل گونوندن - اودگونونده ک) هرگون ساهات ۱۰- دان ۱۶- یا قدر موختلیف قونولاردا کیلاس لار قورماق ایله اوز فعالیت لرینه داوام وئیر. تحصیلی ایل بویو، آذربایجان مئحوریتی ایله موختلیف ییغینچاق لار و سرگی لر او جومله دن کتاب سرگی سی بو اوجاغین گله جک برنامه لریندن حساب اولور. آذربایجان ساحه سینده ۳۵۰ جیلد کیتابی اولان «کیتاب ئوی» بو اوجاغین یاراتدیغی باشقا ایمکان لاردان بیرى دیر.

سون ایل لرده آذربایجان تانیتیم اوجاغیندا آچیقلا نان قونولارین بیر سیراسی: توپوم بیلیم (جامعه شناسی)، اقتصاد، ادبیات، اسطوره شناسی، اسکى تاریخ، چاغداش تاریخ، مفاخر آذربایجان، فولکلور، تورکجه نثر، آذربایجان تورکجه دیلی و ...

امکداشلیق

تانیس درگی سی نین سایین و حؤرمتملی اوخوجولاری

- * درگی نین یازی لاری، قونولاری، طراحى سی، قرافیکى و باشقا ائلمان لارینا گوره باخیش لار، تنقیدلر و اؤنری لرینیزی SMS، E-mail و WEBLOG واسیطه سی ایله بیزه چاتدیرا بیلر سینیز.
- * درگی نین یازی لاری و مطلب لری داها یاخشی و کئیفیتلی اولماغی اوچون، درگی نین هر قونوسوندا تخصصی ایش- قروپلاری یارانمیشدیر. بو چرچیوه ده فعالیت گؤستریمک ایسته بیر سینیزه درگی نین ایش دفترینه باش وورا بیلر سینیز.
- * آدرس دفتر نشریه: دانشگاه تبریز، ساختمان مرکزی، طبقه دوم، کانون آذربایجان شناسی

تانیس

آذربایجان تانیتیم اوجاغی نین اؤیرنجیسل

ادبی، فرهنگى، اجتماعى درگى سی

نشریه دانشجویی فرهنگی، ادبی، اجتماعی

کانون آذربایجان شناسی

SMS : 09339419462

E-mail: ato1384@yahoo.com

WEBLOG: tanishdergisi.arzublog.com

TANIŞ تانیس

۱- ینجی ایل؛ ۱- ینجی سایى

آنا دىلى

بىر گون اسىر دوشموش بىر قهرمانى

سورغويا سؤالا چكندە جلا

– سىزىن الينىزده اولمەرم دئدى

منى زامان – زامان ياشادار حيات ...

دئدىلر گوزونو اوياريق سنىن

گوره بيلمزسن

– دئدى ياشارام!

دئدىلر قولونو قيراريق سنىن،

سيلاحين، كسرين دوشر اليندن

– دئدى: ياشارام!

دئدىلر: قيچينا كونده ووراريق

دوزه بيلمزسن

باشيندا ائله بىر تونقال قالاريق

دوزه بيلمزسن،

– دئدى: ياشارام!

دئدىلر: نه بين وار، اپاراريق بيز،

بىرده كوچميشينه دونه بيلمزسن

– دئدى: ياشارام!

دئدىلر: دىلىنى قوپاراريق بيز،

دانيشا بيلمزسن، دينه بيلمزسن.

سوسدو قهرمان

نه ياشارام دئدى، نه اوللم دئدى،

سؤيله دى : نه بيلسن ائله اى جلا!

دوران سنىن دير،

ديوان سنىن دير...

گلمه دىن

گوزلريمده ياش دا دوندو گلمه دىن

گوزوم اوسته قاش دا دوندو گلمه دىن

گونش ايدىن ايشيغى نى كسندن

باهار، پاييز، قيش دا دوندو گلمه دىن

آرخانجا سوروندو يورغون ديزلريم

قانا دوندو آغلاماقدان ايزلريم

دولوب بوشالديقجا آغلار گوزلريم

دولو دوندو، بوش دا دوندو گلمه دىن

بىر آه چكديم سسييم دوشدو داغ لارا

نفسيمدن خزان دوشدو باغ لارا

اوز دوندرديم قارالارا آغ لارا

دره، تپه، دوش ده دوندو گلمه دىن

احمد قربانى

رول ايفاچى لارى

ايكيمي ده آكتور

ايكيمي ده آرتيست

سن سئومه يهرك؛ سئوگى رولونون

ايفاچى سى

من سئوهرك؛ نيفرت

رولونون ايفاچى سى!

آما نه يازيق لار كى

سن ده ناشى؛

من ده ناشى!!!

آلپاي گونئلى اوزان

اورمو گولو

دونيأ منه اورمو گولو

دئمهرم وطن بو گوله

دورنا اولوب اوچوب گنديب

قايتمارام من بو گوله

يوموب هر نه يه گوزومو

داغدا ايتيريب ايزيمي

بوغوب درده اوزومو

اوللم گلمهرم بو گوله

قان آغلدار ياسى بونون

اولسه يدى آناسى بونون

كييم چيخاريب ماوى دونون؟

گنديريب كفن بو گوله

دالغالارين آرتيمير بويو

داها گلدير هايى – هويو

بوشا چيخيب آخير سويو

قفيل دولدو غم بو گوله

گوزلريميز بولاق – بولاق

ياراميزا دوز باغلاياق

اوتوروب باهم آغلاياق

من بو گوله، سن بو گوله

سيروس حسين زاده

بالاش آذراوغلو

تانيش TANIS

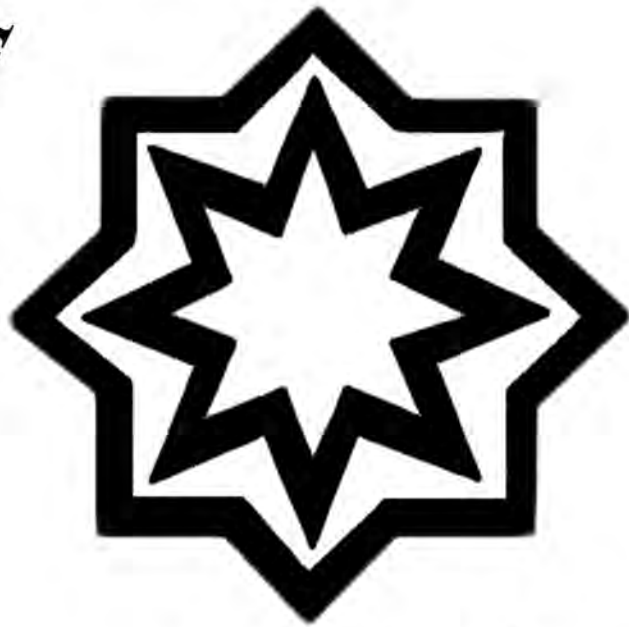
۱ – ينجى ايل؛ ۱ – ينجى سايى

هله ده هله ده سیرلرده

ساده ایسان لارین آندی چیراق دیر

خالقین آراسیندا، کندده، شهرده

مقدس سیرلرین آدی اوجاق دیر

آذربایجان تانیتیم اوجاگی

تبریز بیلیم یوردو

۱۳۸۴

ato1384@yahoo.com

www.tanishdergisi.arzublog.com

SMS: ۰۹۳۳۹۴۱۹۴۶۲

آدرئس: تبریز بیلیم یوردو، اورتا تیکینتی، ۲-ینجی قات، آذربایجان تانیتیم اوجاگی
آدرس: دانشگاه تبریز، ساختمان مرکزی، طبقه دوم، محل کانون‌های فرهنگی، کانون آذربایجان شناسی

آذربایجان تانیتیم اوجاغی تانیش درگی سی تبریز بیلیم یوردو

وئریب سعادتمی آلمیشام فلاکتی من
بو تون جهانادیشیم اینان بو حالتی من
همیشه لایلا لاریندان یادیدیر آنا من
کی ساتامام قنیرلا خلق ایله شرافتی من

پروفیسور محمد تقی زهتابی (کیریشچی)
۱۳۰۲ - ۱۳۷۷ هـ . ش ؛ شبستر

بیلیم کی وطن سیز دئیلم من، وطنیم وار

آما بونو بیلیم کی بهشت تک چمنیم وار

غربت ده دئشیر قلبیمی هر گون یثنی خنجر

آواره لیگمدن منی دیوانه سانیر او

م . ت . زهتابی